

Klasslärares trivsel och arbetsbelastning

– en inblick i den lilla skolan

Emma Gäddnäs & Daniel Gäddnäs

Magisteravhandling i pedagogik

Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier

Åbo Akademi

Vasa, 2022

Abstrakt

Författare Emma Gäddnäs & Daniel Gäddnäs	Årtal 2022
Opublicerad avhandling för magisterexamen i pedagogik Vasa: Åbo Akademi. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier	Sidantal (tot.) 64 (74)
Arbetets titel Klasslärares trivsel och arbetsbelastning – en inblick i den lilla skolan	
Referat Syftet med avhandlingen är att undersöka klasslärares upplevelser av arbetsbelastning och trivsel i sitt arbete i små skolor. Vidare undersöks också hur klasslärare i små skolor upplever att coronapandemin har påverkat deras arbete. Utgående från syftet har följande forskningsfrågor utarbetats: <ol style="list-style-type: none">1. Hur upplever klasslärare sitt arbete i små skolor?<ol style="list-style-type: none">a. Vad är givande i arbetet i en liten skola?b. Vad är betungande i arbetet i en liten skola?2. Hur upplever klasslärare att de trivs i sitt arbete i små skolor?3. Hur upplever klasslärare i små skolor att coronapandemin påverkat deras arbete? Den teoretiska referensramen utgörs av två huvudsakliga kapitel. Det första teorikapitlet behandlar den lilla skolan som fenomen, samt för undersökningen relevanta aspekter kopplade till små skolor. I det andra teorikapitlet diskuteras utgående från tidigare forskning faktorer som kan påverka klasslärares belastning och trivsel i arbetet. Kvalitativa intervjuer användes som datainsamlingsmetod. Som informanter fungerade fyra klasslärare som arbetar i små skolor i Svenskfinland. Intervjuerna transkriberades och analyserades genom en kvalitativ hermeneutisk tolkningsprocess. Det empiriska materialet resulterade i fyra olika narrativ där informanternas berättelser är i centrum. Resultatet visar att samtliga informanter har förhållandevis positiva upplevelser av sitt arbete i en liten skola. De faktorer som informanterna upplever vara särskilt givande är elevkontakten samt friheten och ansvaret som arbetet i en liten skola innebär. Vidare lyfts faktorer som en familjär stämning, närmiljön, och kollegiet fram som givande faktorer som bidrar till trivseln. Litenheten är en övergripande faktor som ligger bakom många av de givande aspekter som nämns. Vilka faktorer som enligt informanterna upplevs som	

betungande varierar. Utmanande elevbeteende, tidsbrist och byråkrati är exempel på faktorer som informanterna lyfter fram som betungande.

Coronapandemin har enligt informanterna främst påverkat arbetet negativt, men även positiva aspekter lyfts fram. Tre av de fyra informanterna har negativa upplevelser från perioden med distansundervisning, medan en informant främst har positiva upplevelser från perioden. Under perioden av närundervisning under coronapandemin har situationen enligt informanterna varit relativt lugn. Samtliga informanter anser att litenheten underlättat arbetet med tanke på restriktioner och hygienaspekter. Två av informanterna lyfter ändå fram att det varit belastande att ständigt exempelvis påminna eleverna om och motivera användningen av munskydd.

Sökord / indexord

liten skola, small school, pieni koulu, arbetsbelastning, workload, työhyvinvointi, trivsel, well-being, coronapandemin, koronapandemia

Innehåll

Abstrakt	1
1. Inledning	5
1.1. Bakgrund och val av tema.....	5
1.2. Syfte och forskningsfrågor.....	7
1.3. Disposition	7
2. Den lilla skolan	9
2.1. Små skolor i Finland	9
2.2. Den lilla skolan som arbetsmiljö.....	12
2.2.1 Lärares arbete i små skolor	12
2.2.2. Den sociala miljön och omgivningen	14
2.3. Möjligheter och utmaningar med arbetet i en liten skola	16
2.3.1. Pedagogiska möjligheter.....	16
2.3.2. Pedagogiska utmaningar	17
3. Klasslärares arbetsbelastning och trivsel	20
3.1. Faktorer som ökar arbetsbelastningen	20
3.2. Faktorer som bidrar till trivseln	22
4. Metod	25
4.1. Syfte och forskningsfrågor.....	25
4.2. Hermeneutik och narrativ teori	25
4.3. Kvalitativ forskningsansats.....	27
4.4. Kvalitativa intervjuer som datainsamlingsmetod.....	29
4.5. Val av informanter	30
4.6. Undersökningens genomförande	31
4.7. Analys av data.....	33
4.8. Tillförlitlighet, trovärdighet och etik	34

5. Resultat	37
5.1. Ninas berättelse	37
5.2. Peters berättelse	40
5.3. Johans berättelse	44
5.4. Annas berättelse	48
5.5. Resultatsammanfattning.....	52
6. Diskussion	54
6.1. Resultatdiskussion.....	54
6.1.1. Informanternas upplevelser av arbetet i en liten skola.....	54
6.1.2. Upplevelser av coronapandemins påverkan på arbetet.....	59
6.2. Metoddiskussion	61
6.3. Förslag till fortsatt forskning	64
Litteraturförteckning	65

Tabeller

Tabell 1.....	31
----------------------	-----------

Figurer

Figur 1	13
----------------------	-----------

Bilagor

Bilaga 1. Intervjuguide

Bilaga 2. Informationsbrev till rektorer och klasslärare

1. Inledning

I detta kapitel beskrivs inledningsvis undersökningens bakgrund och val av tema. Därefter presenteras undersökningens syfte och forskningsfrågor. Slutligen redogörs för avhandlingens disposition.

1.1. Bakgrund och val av tema

Lärares trivsel och belastning i arbetet är ett ämne som ofta diskuteras i samhället. Ibland handlar diskussionen generellt om lärares ökade arbetsbelastning medan fokus ibland riktas mer direkt mot andelen lärare som överväger att byta bransch. Ekholm (2021) lyfter i sin ledare i Österbottens Tidning fram det faktum att många lärare hotas av utmattning. I artikeln citerar Ekholm rektor Martin Ahlskogs inlägg på den sociala plattformen Twitter:

Se detta som ett rop på hjälp. Ifall inget görs snart har vi verkligen brist på lärare. Och utan lärare ingen skola. Utan skola ingen utbildning och utan utbildning ingen konkurrenskraft på världsmarknaden. Så detta är i allra högsta grad en nationalekonomisk fråga. Hjälp oss! (M. Ahlskog, personlig kommunikation, 7 november 2021.)

Utgående från citatet ovan kan man konstatera att diskussionen om lärares arbetsbelastning och trivsel är mycket aktuell och något som lyfts fram som ett nödrop från fältet. Pedagogiska forskningsinstitutet (KTL, 2013) utredde i en undersökning som publicerades 2013 hur vanligt det är att lärare överväger att byta bransch. I undersökningen uppgav endast två av tio lärare (n=1710) att de överväger att byta yrke. I en enkät som gjordes av OAJ sommaren 2021 berättar en tredjedel av lärarna att coronatiden fått dem att överväga byte av bransch (OAJ, 2021a). Bara några månader senare, under hösten 2021, gjorde OAJ igen en enkätundersökning. Utgående från resultaten i höstens enkät ser man en dramatisk ökning i vad gäller lärares tankar på att byta bransch. I denna undersökning framgår att sex av tio lärare överväger branschbyte. Frågorna hade i höstens enkät formulerats på ett lite annat sätt än i enkäten från sommaren, men resultaten visar fortfarande på ett kritiskt läge när det gäller lärares arbetsbelastning och trivsel i sitt arbete (OAJ, 2021b). Enligt höstens enkät (OAJ, 2021b) är de vanligaste orsakerna till att överväga byte av bransch arbetsbelastning (83 %), den ökade arbetsmängden (67 %) och lönenivån (50 %). Utgående från resultaten i ovan

nämnda undersökningar kan man konstatera att trenden för lärares trivsel och arbetsbelastning pekar neråt.

Ett annat aktuellt ämne när det gäller skola och utbildning är den lilla skolans plats i samhället (Kilpeläinen, 2010). Allt fler mindre byskolor läggs ner för att slås samman till större centralskolor. Enligt Kilpeläinen (2010) är detta inte heller ett nytt fenomen, utan något som fick sin början redan på 1960-talet. Orsakerna till skolstängningarna och sammanslagningarna är ofta ekonomiska. Delvis handlar det om att elevantalet i många byskolor blivit för litet för att skolverksamhet ska bedrivas, medan det ibland handlar om skolbyggnadens dåliga skick. Kilpeläinen (2010) lyfter särskilt fram hur förändringar i den samhällsliga ekonomin försvagat kommunernas möjligheter att upprätthålla de små skolorna i skolnätverket. De små skolorna är följaktligen något som ständigt minskar i antal i Finlands skolnätverk. Hurudan är då arbetsbelastningen specifikt bland lärare i de små skolorna? I en liten skola finns många faktorer som kan tänkas ha inverkan på lärares upplevda trivsel och arbetsbelastning. Elevgrupperna är ofta mindre, men därmed handlar det ofta om sammansatta klasser. Hur påverkar det lärarens trivsel och arbetsbelastning? Den sociala miljön är en annan faktor som i en liten skola kan tänkas vara annorlunda jämfört med en stor skola. Hur påverkar dylika faktorer lärares arbetsbelastning och trivsel?

Coronapandemin med allt vad den inneburit och fortfarande innebär har utan tvekan ställt klasslärare inför en situation där arbetsbelastningen ökat. Som ett exempel kan man lyfta fram distansundervisningen, något som ställt många klasslärare inför en helt ny situation. I en undersökning utförd av Kauppi et. al. (2022) lyfter lärare i samband med distansundervisningen fram orosmoment som elevernas välmående och inläring. Andra faktorer såsom att hålla avstånd mellan personer och grupper samt andra bestämmelser har även påverkat arbetet i skolorna under pandemin. Man kan anta att coronarestriktionerna är en betydande faktor när det gäller den markanta ökningen i antal klasslärare som under hösten övervägt branschbyte. Med det sagt skulle det vara naivt att tänka sig att coronapandemin skulle vara den enda orsaken bakom lärares ökade arbetsmängd och lidande trivsel. Liksom med den allmänna arbetsbelastningen och trivseln vill vi i denna undersökning också undersöka hur coronarestriktionerna påverkat klasslärares trivsel i arbetet specifikt i de små skolorna.

Temat för denna avhandling är klasslärares trivsel och arbetsbelastning i små skolor. Intresset ligger därmed i att få en inblick i klasslärares situation i de små skolorna. Hur

coronapandemin påverkat och fortfarande påverkar arbetet är således inte huvudtemat för denna avhandling, men en mycket aktuell och bidragande faktor till situationen i skolorna.

1.2. Syfte och forskningsfrågor

Syftet med avhandlingen är att undersöka klasslärares upplevelser av arbetsbelastning och trivsel i sitt arbete i små skolor. Vidare undersöks också hur klasslärare i små skolor upplever att coronapandemin har påverkat deras arbete. Utgående från syftet har följande forskningsfrågor utarbetats:

1. Hur upplever klasslärare sitt arbete i små skolor?
 - a. Vad är givande i arbetet i en liten skola?
 - b. Vad är betungande i arbetet i en liten skola?
2. Hur upplever klasslärare att de trivs i sitt arbete i små skolor?
3. Hur upplever klasslärare i små skolor att coronapandemin påverkat deras arbete?

1.3. Disposition

Avhandlingen omfattar totalt sex kapitel och kan delas in i två huvudsakliga delar. Den första delen består av de tre första kapitlen och utgör avhandlingens bakgrund och teoretiska del. Avhandlingens andra del består av de tre sista kapitlen och utgör avhandlingens metodologiska och empiriska del.

I det första kapitlet redogörs inledningsvis för avhandlingens bakgrund och val av tema. Därefter presenteras avhandlingens syfte och forskningsfrågor, disposition samt centrala begrepp.

Det andra kapitlet består av tre avsnitt där vi fördjupar oss i den lilla skolan som fenomen. Det första avsnittet behandlar de små skolornas situation och historia i Finland, medan det andra avsnittet diskuteras den lilla skolan som arbetsmiljö. I det tredje avsnittet behandlas den lilla skolans möjligheter och utmaningar.

I kapitel tre diskuteras klasslärares arbetsbelastning och trivsel allmänt. Först redogörs för faktorer som ökar arbetsbelastningen, varefter bidragande faktorer till klasslärares trivsel presenteras.

I kapitel fyra presenteras avhandlingens metodologiska tillvägagångssätt. Inledningsvis redogörs för avhandlingens syfte och forskningsfrågor, varefter hermeneutik och narrativitet diskuteras. Därefter redogörs för kvalitativ forskningsansats och kvalitativa intervjuer. Vidare presenteras val av informanter, undersökningens genomförande och analys. Kapitlet avslutas med diskussion kring tillförlitlighet, trovärdighet och etik.

I kapitel fem presenteras studiens resultat. Resultatet presenteras som narrativ och består av informanternas berättelser som analyserats och tolkats.

I avhandlingens sjätte och sista kapitel diskuteras inledningsvis undersökningens resultat i relation till tidigare forskning. Därefter diskuteras undersökningens metodologiska tillvägagångssätt. Kapitlet avslutas med förslag till fortsatt forskning.

2. Den lilla skolan

I detta kapitel redogörs inledningsvis för vad en liten skola är. Därefter diskuteras de små skolornas historia och situation i Finland. Slutligen diskuteras den lilla skolans arbetsmiljö samt dess pedagogiska möjligheter och utmaningar.

2.1. Små skolor i Finland

I denna undersökning ligger intresset i att utforska klasslärares upplevelser av arbetsbelastning och trivsel specifikt i små skolor. Det som avgör huruvida en skola är liten eller stor är i första hand elevantalet, men även personalstorleken berättar om hur stor skolan är. I det finländska skolnätverket har en skola ansetts vara liten om den har färre än 50 elever. Dessa skolor är ofta två- eller trelärarskolor. (Korpinen, 2010a.) En vanlig uppfattning inom finländsk forskning är också att en skola är liten om den har en till tre lärare för årskurserna ett till sex. Detta innebär följaktligen att årskurserna är små och leder till undervisning i sammansatta klasser i samma rum. (Laukkanen et.al., 1986, refererad i Karlberg-Granlund, 2004.) Huruvida antalet lärare på en skola kan avgöra ifall en skola kan klassas som liten är ändå inte absolut utan bör ses som en riktgivande faktor, detta eftersom kommunerna autonomt får sätta ramarna för hur många elever det i skolan får finnas per lärare (Karlberg-Granlund, 2004).

De små skolorna finns oftast på landsbygden där befolkningstätheten är glesare och avstånden längre. På grund av att de små skolorna oftast finns i mindre byar har begreppet "byskola" i vissa sammanhang kommit att bli en synonym till den lilla skolan. Korpinen (2010a) lyfter ändå fram att det även i städer och tätorter finns små skolor. Finland är geografiskt ett stort land (340 000 km²) med en relativt liten befolkning (ca. 5,5 milj.) Detta innebär att befolkningen är utbredd över ett stort område, vilket utgör en utmaning när det gäller organisationen av skolnätverket. (Kalaoja & Pietarinen, 2009.) Som ett resultat av Finlands relativt glesa befolkningstäthet har antalet små skolor i Finland varit stort och de små skolorna har utgjort en viktig del av skolnätverket (Korpinen, 2010a; Peltonen, 2010). De små skolorna i Finland har ändå minskat kraftigt i antal i flera decennier. Som grund för skolindragningarna ligger oftast ekonomiska sparåtgärder och ett minskande elevantal (Kalaoja & Pietarinen, 2009; Karlberg-Granlund, 2009; Korpinen, 2010a).

Historisk överblick

Som ovan nämndes har Finland på grund av sin glesa befolkning traditionellt varit de små skolornas land. Man har hållit det viktigt att hela landet är bebott och att skolan finns så nära barnet som möjligt. Som ett resultat av detta har skolnätverket varit utbrett. (Korpinen, 2010a.) I detta avsnitt redogörs för den lilla skolans framväxt och utveckling i Finland.

Enligt Karlberg-Granlund (2009) kan det finländska skolnätets uppbyggnad härledas till mitten av 1800-talet då folkskolan infördes. Mottagandet av folkskolan var i samhället inte enhälligt positivt och enligt folkskolförordningen 1866 var enbart städerna skyldiga att grunda folkskolor. En förändring skedde år 1898 då även landskommuner blev skyldiga att anordna folkskoldistrikt. Förutsättningen för att man i kommunen var skyldig att öppna en folkskola var att 30 barn anmälde sig till skolgång. Skolvägen fick inte överskrida fem kilometer vilket resulterade i många skolor med lågt elevantal. (Karlberg-Granlund, 2009.) I och med läropliktslagen 1921 blev folkskolan obligatorisk. På grund av den rådande ekonomiska situationen i landet under denna tid utvecklades skolnätet ändå långsamt. I de mest avlägsna landsbygdsområdena realiserades läroplikten först efter andra världskriget. (Kallioniemi, 2005; Karlberg-Granlund, 2009.) Kalaoja och Pietarinen (2009) lyfter fram att skolnätverket i Finland har byggts på principen om att skolan ska finnas nära barnet. Följaktligen gällde fortfarande kravet på att skolvägen för barnen skulle vara högst fem kilometer. På landsbygden där befolkningstätheten var gles betydde detta att det fanns en skola i nästan varje by. (Kalaoja & Pietarinen, 2009.)

Redan på 1960-talet fick lärare och bybor kämpa för att hålla kvar de små byskolorna. Den sjunkande nativiteten som direkt syntes som ett minskande elevantal, förändringar i den ekonomiska strukturen på landsbygden samt urbaniseringen är betydande faktorer för att många små skolor drabbades av indragningar i slutet av 1960-talet. I och med grundskolereformen 1970, som betonade jämlik undervisning för alla oberoende socioekonomisk bakgrund, kom de små skolornas ställning för en liten tid att förbättras. Den ekonomiska depressionen som fick sin början i slutet av 1980-talet tvingade ändå kommunerna att göra stora nedskärningar i basservicen, vilken även innefattar skolnätverket. Som ett resultat av detta minskade de små skolorna kraftigt under 1990-talet och har sedan dess befunnit sig i en riskzon. (Kalaoja & Pietarinen, 2009; Korpinen, 2010a.)

Urbaniseringen är som ovan nämndes också en betydande delorsak till att de små skolorna från och med omkring 1960-talet började minska i antal. Korpinen (2010a) påpekar

att det år 1939 på landsbygden i Finland bodde 3,0 miljoner invånare och i städerna 0,8 miljoner. När man ser på siffrorna från 1983 ser man en tydlig förändring: då bodde det på landsbygden endast 1,9 miljoner invånare medan antalet invånare i städerna hade ökat till 2,9 miljoner. Utgående från detta förstår man att en sådan förändring också kom att förändra skolnätverket. Antalet små skolor har följaktligen minskat redan en längre tid och fortsätter också att minska. Korpinen (2010) påpekar att över hälften (64 %) av grundskolorna i Finland under åren 1990–1991 var små skolor med färre än 50 elever, år 2004 var de en tredjedel (32 %) och år 2009 omkring en femtedel (26 %). (Korpinen, 2010a.) Ser man på siffror från år 2020 kan man konstatera att antalet skolor med 49 eller färre elever är omkring 17 % (Statistikcentralen, 2020).

Avskaffningstakten av de små skolorna ökade särskilt år 2006 då stödet för de små skolorna togs bort i och med att kriterierna för statliga bidrag ändrades. Beslutsfattarnas värden hade enligt Korpinen (2010a) tydligt ändrat. Tidigare skyddades små folk- och grundskolor på många sätt, men i och med det förändrade statsandelssystemet tilläts skolindragningar utan sanktioner. (Karlberg-Granlund, 2009; Korpinen, 2010a.) Peltonen (2010a) menar att denna ändring inte hade någon märkbar ekonomisk påverkan eftersom många kommuner fortfarande fick statliga bidrag i samma storlek. Enligt Peltonen var signalen därmed tydlig att de små skolorna inte längre stöddes i samma grad som tidigare. Kalaoja och Pietarinen (2009) menar också att de små skolornas ställning systematiskt försvagats. Skolnätverkets struktur reflekterar utvecklingen i samhället. Skolindragningarna är en följd av ekonomiska åtgärder samt en sjunkande nativitet. Som ett resultat av denna utveckling är det finländska utbildningssystemet även framöver under press att skära ner skolnätverket och i stället höja enhetsstorleken bland skolorna. (Kalaoja & Pietarinen, 2009.) Påpekas bör ändå att utflyttning till landsbygden även förekommer. Byskolan är där en viktig och drivande faktor för barnfamiljers beslut att flytta till landsbygden (Korpinen, 2010a; Tantaranmäki, 2010).

Sammanfattningsvis kan man konstatera att det finns två avgörande faktorer som inverkar på de små skolornas existens i Finland. Dessa faktorer är landets glesa befolkning och värden om att utbildning ska ordnas nära barnet. Särskilt tidigare då befolkningen var mer utspridd över landsbygden var de små skolorna viktiga för att alla barn skulle ha möjligheter till skolgång. Principen om att barnets skolresa skulle vara högst fem kilometer har även bidragit till grundandet av små skolor. Ekonomiska utmaningar är en betydande orsak till att små skolor aktivt stängts sedan 1960-talet. En annan orsak är urbaniseringen, vilket gjort att befolkningen minskat på landsbygden, där de små skolorna oftast finns.

2.2. Den lilla skolan som arbetsmiljö

I och runt en liten skola finns ofta många faktorer som är karaktäristiska för den lilla skolan som arbetsplats. I detta avsnitt diskuteras lärares arbete i små skolor samt den lilla skolans sociala miljö och omgivning.

2.2.1 Lärares arbete i små skolor

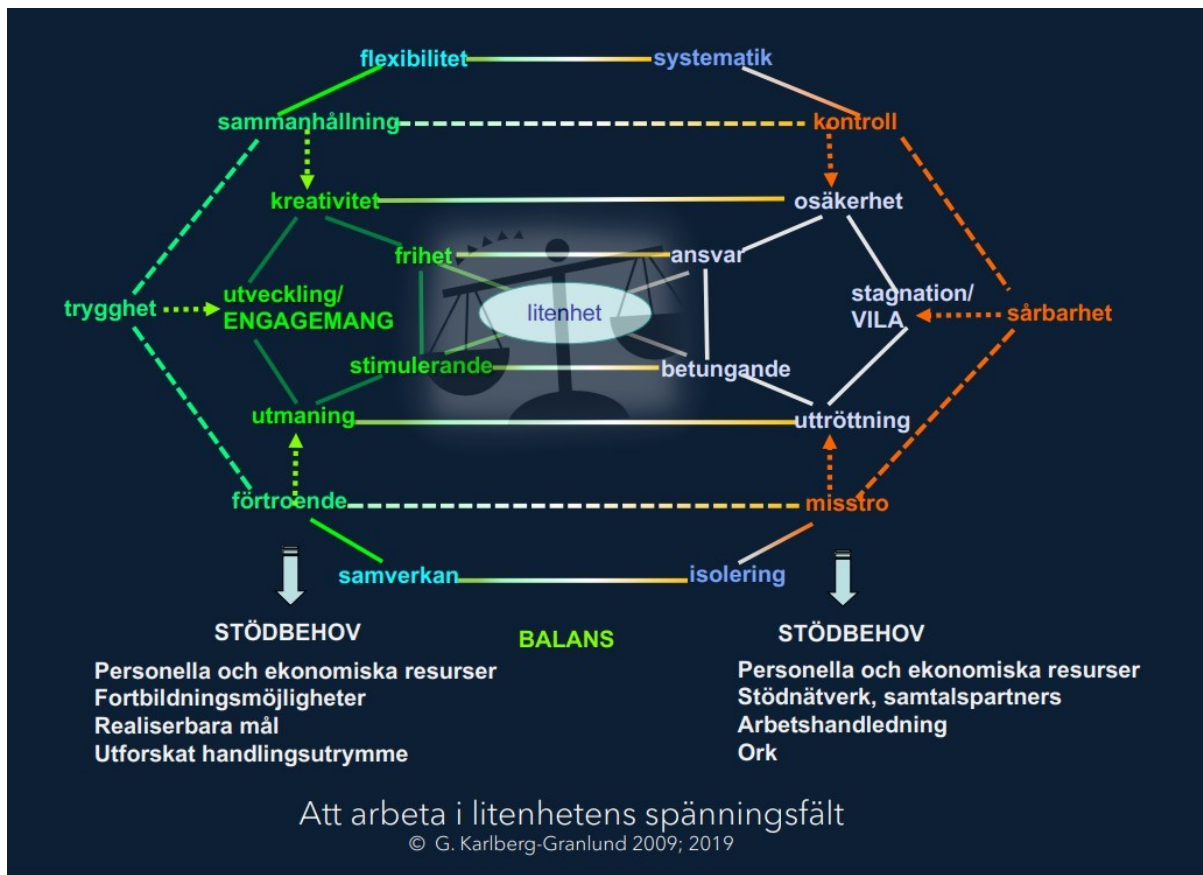
Förväntningarna på lärares professionalism och kompetens skiljer sig till viss del mellan små och större skolor. Lärare i små skolor behöver inte enbart klara av den pedagogiska utmaningen med undervisning i sammansatta klasser, utan samtidigt också utveckla skolan som byns sociala centrum. (Kalaoja & Pietarinen, 2009.) En betydande faktor som inverkar på lärares arbete i små skolor är det låga antalet lärare, vilket naturligt för med sig ett större ansvar för lärarna. I en större skola med fler lärare har man inom kollegiet bättre möjligheter att dela upp undervisningen och arbetsmängden utgående från lärarnas särskilda kompetens. Eftersom kollegorna är få planerar och undervisar lärare i små skolor oftast ensamma, vilket innebär att arbetsbördan kan bli stor. Samtidigt medför detta en större autonomi och många utvecklingsmöjligheter. (Karlberg-Granlund, 2019.)

Karlberg-Granlund (2009) har utgående från sin studie utarbetat en modell för att förklara komplexiteten i lärares upplevelser och hantering av förhållanden i arbetsmiljön, modellen kallar hon för litenhetens spänningsfält (se figur 1). Spänningsfältet förklaras som två sidor av samma sak och liknas vid vågskålar på en våg. Tyngdpunkten, alltså var man befinner sig på spänningsfältet, varierar beroende på vad som väger tyngst i en viss situation. När och hur man uppfattar att arbetet är i balans kan alltså variera mellan lärare men den kan också variera hos samma lärare vid olika tidpunkter. Modellen kan enligt Karlberg-Granlund (2009, s. 245) ”läsas och tolkas mångdimensionellt, så att varje linje i figuren sammanbinder olika aspekter av den sociala och kulturella verkligheten och arbetsupplevelsen.” Figuren visar att man som lärare har ett stort ansvar men på samma gång har man också stor frihet att utveckla och vara kreativ. Detta kan antingen upplevas som en stimulerande utmaning eller också som betungande. Hur det upplevs beror till stor del på den miljö som läraren jobbar i och hur läraren upplever denna miljö. Till exempel om läraren upplever trygghet, förtroende och god sammanhållning i sitt arbete bidrar detta till att öka kreativiteten och engagemanget. Då känns friheten och ansvaret främst som en stimulerande utmaning. Om läraren däremot känner

misstro, otrygghet, sårbarhet och brist på kontroll kan friheten och ansvaret i stället leda till osäkerhet och bli betungande.

Figur 1

Litenhetens spänningsfält (Karlberg-Granlund, 2009, 2019). Modellen är publicerad med tillstånd av författaren.

Enligt Kalaoja och Pietarinen (2009) är lärare i små skolor särskilt hängivna till sin undervisning samt har en positivare syn på sina arbetsförhållanden än lärare i större skolor. Vidare upplever lärare i små skolor att elevgrupperna är lagom stora och att eleverna betar sig väl. (Kalaoja & Pietarinen, 2009.) I en liten skola har läraren på grund av det låga elevantalet även bättre möjligheter att lära känna eleverna och bättre kunna förstå deras styrkor och svagheter. Genom detta har läraren större möjligheter att individualisera undervisningen så den gynnar barnets inläring. (Hyry-Beihammer & Hascher, 2015; Karlberg-Granlund, 2019; Kilpeläinen, 2010; Korpinen, 2010; Peltonen, 2010b.)

Undervisningen i en liten skola skiljer sig från undervisningen i större skolor på så sätt att läraren i en liten skola oftast undervisar i en sammansatt klass. Detta innebär att läraren undervisar elever från olika årskurser på samma gång. (Kalaoja & Pietarinen, 2009; Karlberg-Granlund, 2009; Korpinen, 2010a.) Organisationen av undervisning i sammansatt klass varierar. Hur läraren väljer att organisera undervisningen kan bero på lärarens personlighet, ämnet och situationen för undervisningen. De vanligaste formerna är växelkurs, spiralundervisning, parallellundervisning och ämnesuppdelning. Växelkurs innebär att läraren undervisar den ena årskursens innehåll vartannat år, det vill säga växelvis. Vid spiralundervisning läser eleverna samma ämne men fördjupar sig olika mycket beroende på årskurs. I parallellundervisningen läser eleverna samma ämne, men läraren undervisar de olika årskurserna turvis. Ämnesuppdelningen handlar om att klassen undervisas i olika ämnen, läraren instruerar då turvis. (Hyry-Beihammer & Hascher, 2015.)

Det har diskuterats huruvida elevers inlärningsresultat är bättre i sammansatta klasser eller i traditionella klasser indelade enligt årskurs. Studier har ändå visat att det inte finns signifikanta skillnader mellan resultaten (Hyry-Beihammer och Hascher, 2015; Korpinen, 2010a). Peltonen (2010b) poängterar att undervisning i sammansatta klasser gynnar elevernas sociala utveckling samtidigt som eleverna blir vana vid självständigt arbete. Samtidigt lyfter Kalaoja (refererad i Peltonen, 2010b) fram att den lärarledda undervisningen och handledningen minskar vid undervisning där eleven ska arbeta självständigt. Raggl (2015) påpekar också att självständigt arbete inte är optimalt för alla elever. För lärarens del är arbetsmängden en utmaning. Beroende på hur undervisningen planeras och organiseras kan arbetsuppgifterna för läraren motsvara två lärares arbetsmängd (Kivunja & Sims, 2015).

2.2.2. Den sociala miljön och omgivningen

I en liten skola är den sociala miljön och kulturen annorlunda än i större skolor. Den sociala miljön i små skolor präglas av en familjär stämning där alla känner alla. Detta tar sig uttryck bland annat i informella relationer lärare och elever emellan. (Karlberg-Granlund, 2009.) Små skolor är således mindre styrda av formella regler än större skolor (Bell & Sigsworth, 1987, refererade i Karlberg-Granlund, 2009). Eftersom det i små skolor finns få lärare är det viktigt att lärarna kommer överens och kan samarbeta. Sammanhållningen bland personalen är avgörande för det sociala klimatet i en liten skola (Karlberg-Granlund, 2019). Arbetet i en liten skola kan ibland kännas ensamt, också därför är det viktigt att lärarna knyter kontakter till andra

lärare och övrig personal. När den sociala miljön är god är den lilla skolan en lugn och trygg arbetsmiljö (Karlberg-Granlund, 2009).

Att elevantalet i en skola är litet innebär många fördelar. När eleverna är färre känner lärarna eleverna bättre och kan därför tydligare se elevernas styrkor och svagheter (Hyry-Beihammer & Hascher, 2015; Karlberg-Granlund, 2019; Kilpeläinen, 2010; Korpinen, 2010; Peltonen, 2010b). Karlberg-Granlund (2004) och Pettersson (2017) framhåller att läraren i en sådan skolmiljö har bättre möjligheter att se och uppmärksamma eleven. Att eleven känner sig sedd i skolan medför värdefulla aspekter såsom att eleven känner sig trygg, vilket ger eleven utrymme att växa som människa (Karlberg-Granlund, 2004).

Mobbning är ett fenomen som förekommer såväl i små som stora skolor. I en liten skola är det enklare att identifiera mobbning jämfört med i en stor skola, där mobbningen kan vara svårare att urskilja på grund av det stora elevantalet. (Reeves, 2007.) Reeves (2007) menar att kulturen i små skolor är fostrande och att den lär eleverna tolerans, respekt och jämlikhet. Detta kan tänkas bottna i den familjära sociala kulturen i mindre skolsammanhang. Konkreta följder för detta är till exempel att elever i små skolor umgås med elever från andra årskurser och i olika åldrar (Kvalsund, 2004). Karlberg-Granlund (2010) och Peltonen (2010b) lyfter fram att eleverna på detta sätt lär sig se varandras olikheter, samtidigt som det gynnar utvecklingen av elevernas sociala kompetens.

Något som karaktäriserar den lilla skolans sociala miljö är förhållandet mellan skola och by. Karlberg-Granlund (2019) påpekar att båda gynnas av varandra och beskriver skolan och byn som i symbios med varandra. Skolan är ofta den sista offentliga servicen som finns kvar i byn när annan service som bank, post och butik redan stängts (Tantarimäki, 2010). Skolan är på landsbygden en naturlig del av livet i byn och samtidigt en viktig samlingspunkt (Karlberg-Granlund, 2009). Den familjära stämningen mellan skola och by förblir således inte inom skolans väggar utan är något som genomsyrar hela byn och skolans verksamhet. Samarbetet med byn och föräldrarna är viktigt och betydelsefullt också för skolan och lärarna. Det är samtidigt viktigt för lärares trivsel att de känner sig välkomna i bysamhället. Många vuxna kan på olika sätt involveras utgående från deras expertisområden. Att de vuxna får vara delaktiga i skolans verksamhet och projekt leder samtidigt till en känsla av gemenskap såväl för lärare, förälder och elev. Korpinen (2010b) framhåller fyra viktiga faktorer för ett lyckat samarbete. Dessa faktorer är engagemang, öppenhet, ärlighet och förtroende. Lokal verksamhet gynnar också skolans verksamhet eftersom den kan integreras i undervisningen i form av

studiebesök eller genom att verksamheten besöker skolan i undervisningssyfte (Karlberg-Granlund, 2009; Kilpeläinen, 2010).

Den fysiska omgivningen runt en byskola är oftast naturnära. I en sådan omgivning finns skolgård, träd, buskar, stenar, gräsmatta och dylikt. I närheten av många små skolor finns också idrottsplan, skog och åkrar. Peltonen (2004) lyfter fram att eleverna genom lek på skolgården kan tillgodose sin aktivitetshunger. Den naturnära omgivningen stimulerar och skapar möjligheter att utveckla kreativitet, motorik och kondition. Läraren kan också utnyttja omgivningen i undervisningen och till exempel låta eleverna utforska naturen i detalj. På detta sätt kan undervisningen kopplas till elevernas närmiljö. Kalaoja (1990, refererad i Peltonen, 2004) hävdar att lugnet på landet och möjligtvis den goda luftkvaliteten kan ses som en miljöresurs.

2.3. Möjligheter och utmaningar med arbetet i en liten skola

Utgående från vad som ovan nämnts kan man konstatera att det i en liten skola finns faktorer som innebär såväl möjligheter som utmaningar. I detta avsnitt redogörs för en del av dessa.

2.3.1. Pedagogiska möjligheter

En viktig faktor vad gäller en liten skolas möjligheter är den sociala miljö som ett litet skolsammanhang medför. Eftersom elevgrupperna är små har läraren mer tid att se eleverna och lägga märke till elevernas styrkor och svagheter. Utgående från den informationen och på grund av en relativt liten elevgrupp har läraren bättre möjligheter att differentiera undervisningen. (Hyyri-Beihammer & Hascher, 2015.) Karlberg-Granlund (2004) och Pettersson (2017) framhåller att läraren i en liten skolmiljö har bättre möjligheter att se och uppmärksamma eleven. Att eleverna känner att de är sedda och uppmärksammade medför värdefulla aspekter såsom trygghetskänsla, vilket ger eleven utrymme att växa som människa (Karlberg-Granlund, 2004).

I en liten skola organiseras undervisningen oftast i sammansatta klasser. Huruvida undervisning i sammansatta klasser är en möjlighet eller utmaning är inte helt entydigt. Peltonen (2010b) menar att undervisning i sammansatta klasser gynnar elevernas sociala utveckling och att eleverna blir vana vid självständigt arbete. Karlberg-Granlund (2009) menar

att undervisning i sammansatt klass driver lärare att utveckla sin undervisning pedagogiskt. Differentieringen sker naturligt eftersom eleverna är i olika åldrar. Kalaoja (refererad i Peltonen, 2010b) påpekar att den lärarledda undervisningen och handledningen minskar vid undervisning där eleven ska arbeta självständigt. Raggl (2015) är på samma spår som Kalaoja och lyfter fram att självständigt arbete inte är optimalt för alla elever. Man kan konstatera att undervisning i sammansatta klasser kan vara både en möjlighet och en utmaning.

Samarbetet mellan skola och by innebär som tidigare nämndes en positiv möjlighet för båda parterna. Den lokala verksamheten kan integreras i undervisningen, samtidigt som skolan fungerar som en viktig samlingspunkt i byn. Skolan är enligt Karlberg-Granlund (2009) en naturlig del av livet i byn, vilket enligt Kilpeläinen (2010) ofta innebär engagemang från föräldrarnas sida när det gäller olika projekt eller tillställningar. Det nära samarbetet mellan hem och skola är en betydande möjlighet för skolan (Kilpeläinen, 2010).

Karaktären av den fysiska omgivningen nära skolan har en stor inverkan på möjligheter till undervisning utomhus. Den traditionella lilla skolan som finns på landsbygden är naturnära och öppnar upp möjligheter för intressanta undervisningsmoment utomhus. Den naturnära omgivningen stimulerar och skapar vidare möjligheter att utveckla kreativitet, motorik och kondition även under rasterna. (Peltonen, 2004.)

2.3.2. Pedagogiska utmaningar

Den lilla skolan står inte enbart inför möjligheter, utan det finns även utmaningar. En utmaning är hotet om att skolan kan komma att dras in (Kalaoja & Pietarinen, 2009; Karlberg-Granlund, 2019). Faktum är att små skolor ligger i riskzonen när det gäller ekonomiska inbesparingar och förändringar i skolnätet. Att leva med ett ständigt hot om skolindragning och att hamna att kämpa för att hålla kvar skolan kan enligt Korpinen (1998), Hietala och Kämäräinen (1998), samt Nykänen och Väkeväinen (1998, refererade i Karlberg-Granlund, 2009) ha en negativ inverkan på lärares självkänsla och arbetsmotivation.

Samtidigt som den familjära stämningen som ett resultat av ett lågt antal personer kan vara en möjlighet, kan det också utvecklas till en utmaning. Eftersom kollegorna är få är det mycket viktigt att samarbetet fungerar. Hur arbetet i kollegiet lyckas har direkt inverkan på skolans kultur och sociala klimat. En annan aspekt som berör det låga antalet lärare är att ansvaret för helheten blir större. I en stor skola delar ett stort kollegium på ansvaret och

arbetsuppgifterna, medan lärare i en liten skola hamnar att ta större ansvar för helheten. Nämnas bör också att arbetet i en liten skola kan upplevas som ensamt och isolerat. (Karlberg-Granlund, 2009.)

Kalaoja och Pietarinen (2009) lyfter fram risken av att den professionella utvecklingen hos lärare i små rurala skolor kan hämmas. En orsak till en sådan utveckling är att lärare i små skolor tenderar underskatta sitt arbete. Bland äldre lärare är det också vanligare att man motsätter sig förändringar, vilket kan leda till stagnation i utvecklingen (Kalaoja & Pietarinen, 2009.) Som tidigare nämndes får den enskilde lärarens arbete stor inverkan på skolans kultur som helhet, vilket innebär att utvecklingen av verksamheten i skolan långt följer lärarens eller lärarnas utveckling (Kalaoja & Pietarinen, 2009; Karlberg-Granlund, 2009). För att förebygga detta är fortbildning viktigt. Fortbildningen bör vara planerad för att även möta de små skolornas behov. Eftersom arbetet i en liten skola kan upplevas ensamt är fortbildningen också en möjlighet att knyta kontakter till andra lärare. (Karlberg-Granlund, 2009.)

I en liten skola kan bristen på resurser också vara en utmaning. I en större skola kan lärare med fördjupad kunskap i ett särskilt ämne undervisa de flesta klasser i ämnet i fråga, medan lärare i en liten skola hamnar att undervisa i alla eller i de flesta ämnen. En annan aspekt är att det i en liten skola sällan finns en speciallärare på plats konstant, utan specialläraren är närvarande enbart vissa dagar. Dyliga faktorer kan göra undervisningen utmanande för läraren. (Karlberg-Granlund, 2019; Kilpeläinen, 2010.) Undervisning i sammansatt klass konstaterades ovan kunna vara såväl en möjlighet som en utmaning. Beroende på hur undervisningen planeras och organiseras kan arbetsuppgifterna för läraren motsvara två lärares arbetsmängd (Kivunja & Sims, 2015).

I små skolor har rektorn utöver ansvaret över de administrativa uppgifterna oftast också undervisningsskyldighet. Enligt Preston och Barnes (2015) leder detta till att rektorerna har goda möjligheter att ge råd och leda lärarna i deras arbete. Samtidigt kan uppgiften att på samma gång undervisa och sköta det administrativa för rektorn vara en utmaning. Den undervisande rektorns roll är därmed utmanande och komplex (Jenkins & Reitano, 2015). Jenkins och Reitano (2015) påpekar att förmågan att skapa positiva relationer inom kollegiet, till eleverna och till föräldrarna har inverkan på hur bra en rektor klarar av att utföra sitt arbete. En utmaning för undervisande rektorer är att finna tid och kraft till ett sådant ledarskap utöver alla andra uppgifter såsom undervisning, byråkratiska krav, administrativa uppgifter och budgetarbete. En annan utmaning är att rektorer i små skolor på grund av ett mindre kollegium

också har sämre möjligheter att delegera, det finns nödvändigtvis inte någon annan som kan utföra uppgiften. Arbetsbördan bland rektorer i små skolor kan därmed bli stor. (Jenkins & Reitano, 2015.)

3. Klasslärares arbetsbelastning och trivsel

Som det i inledningen framkom är balansen mellan belastning och trivsel i klasslärares arbete ett aktuellt ämne. Vilka faktorer som i lärares arbete har inverkan på balansen varierar beroende på situationen. I detta kapitel redogörs utgående från tidigare forskning för faktorer som inverkar på klasslärares arbetsbelastning och trivsel i arbetet.

3.1. Faktorer som ökar arbetsbelastningen

Som det tidigare i denna avhandling framkommit är lärares ökade upplevelser av arbetsbelastning ett faktum. Utgående från en enkätundersökning som OAJ utförde hösten 2021 (OAJ, 2021b) är de vanligaste orsakerna till att lärare överväger byte av bransch arbetets belastning (83 %), den ökade arbetsmängden (67 %) och lönenivån (50 %). Arbetsbelastningen är därmed den faktor som mest tydligt framkommer som bakomliggande orsak till överväganden av branschbyte. Lärares ökade stress och arbetsbelastning är ett bekymrande problem i många länder (Haydon, Leko, & Stevens, 2018; Johnson, Berg & Donaldson, 2005; Roffey, 2012). Stressen som en hög arbetsbelastning medför har en signifikant inverkan på lärares effektivitet, trivsel i arbetet, risk för utbrändhet samt fysiska hälsa (Haydon et.al., 2018). I detta avsnitt redogörs utgående från tidigare forskning för specifika faktorer i lärares arbete som ökar arbetsbelastningen.

Greenberg, Brown och Abenavoli (2016) delar in orsaker till lärares upplevda stress i fyra kategorier. Dessa kategorier är a) skolorganisation, b) arbetskrav, c) resurser och d) social och emotionell kompetens. Kategori A handlar till exempel om brist på administrativt stöd och skolans organisatoriska struktur. Ifall det brister på dessa punkter upplevs arbetsförhållandena på skolan som negativa. Kategori B handlar till exempel om höga krav på dokumentation, stor undervisningsskyldighet och tidsbrist. Denna kategori handlar således om krav som läraren upplever vara svåra att uppfylla, eller att tiden inte räcker till för att göra det. Kategori C gäller resurser kopplade till arbetet. I detta sammanhang handlar det till exempel om aspekter som att läraren upplever en begränsad känsla av autonomi och beslutanderätt. Kategori D handlar om den sociala och emotionella kompetensen. Exempel på faktorer i denna kategori är utebliven interaktion i kollegiet, eller utmanande relationer inom kollegiet.

Många av de faktorer som Greenberg et.al. (2018) lyfter fram får stöd av Salovaara och Honkonen (2013). Brist på stöd och feedback samt brist på arbetets uppskattning lyfts fram som belastande faktorer. För mycket byråkrati och dokumentation lyfts även fram och kan kopplas till att många lärare upplever för stor arbetsbörda och tidsbrist. Utmanande och störande beteende hos elever, samt utmanande familjer lyfts vidare fram som belastande. Faktorer som direkt kan kopplas samman med läraren själv är brist på professionalitet och kompetens, lärarens personlighet samt rollkonflikter. Faktorer bakom lärares ork finns följaktligen i lärares arbete, arbetsomgivningen, hos eleverna, samt hos läraren själv. (Salovaara & Honkonen, 2013.) Kokkinos (2007) urskiljer två faktorer som särskilt starkt kan kopplas till ökad stress och risk för utmattning bland lärare. Dessa två faktorer är hantering av utmanande uppförande bland elever, samt tidsbrist.

En avgörande aspekt när det gäller lärares arbetsbelastning är följaktligen elevernas beteende och uppförande. Elevers utmanande eller störande beteende innebär att en stor del av lärarens tid går åt till att hantera problem som det medför. Hantering av utmanande beteende hos elever är således en betydande faktor för lärares arbetsbelastning (Haydon et.al., 2018; Kokkinos, 2007; Roffey, 2012; Salovaara & Honkonen, 2013). Det finns enligt Hattie (2009) och Roorda et.al. (2011) starka bevis för att goda relationer emellan lärare och elev har positiva effekter för elevens lärande och beteende. Något som inte lyfts fram på samma sätt är att de positiva relationerna mellan lärare och elev även gynnar lärarens välmående. Enligt Marzano (2003) hade lärare med högkvalitativa relationer till sina elever 31 % färre problem kopplade till störande beteende hos eleverna jämfört med sina kollegor. Ifall läraren och eleven har en god relation är det därmed mindre sannolikt att eleven beter sig dåligt. Utgående från detta kan man se en cirkulär effekt där dåliga relationer leder till dåligt beteende, vilket i sin tur leder till ökad arbetsbelastning för läraren. När relationen är god får det däremot motsatt effekt. Goda relationer leder till bättre beteende, vilket leder till minskad arbetsbelastning för läraren. Minskad arbetsbelastning och stress innebär också bättre förutsättningar för en god undervisning, och som ett resultat av detta, bättre prestationer av eleverna. (Roffey, 2012.)

Sammanfattningsvis kan man konstatera att faktorerna som ökar lärares arbetsbelastning är många. Faktorer bakom lärares ork och arbetsbelastning finns i lärarens arbete, arbetsomgivningen, hos eleverna, samt hos läraren själv (Salovaara & Honkonen, 2013). Två faktorer som särskilt starkt kan kopplas till ökad stress och risk för utmattning bland lärare är hantering av utmanande uppförande bland elever, samt tidsbrist (Kokkinos, 2007).

Goda positiva relationer lärare och elev emellan får däremot positiva effekter såväl för lärarens trivsel och ork såsom för elevens trivsel och lärande (Roffey, 2012).

3.2. Faktorer som bidrar till trivseln

Arbetsbelastningen är en faktor som har inverkan på lärarens trivsel. När arbetsuppgifterna är lagom krävande kan motivationen gentemot arbetet öka, men om belastningen blir för hög kan arbetet bli övermäktigt och en orsak till stress. Detta har en negativ inverkan på lärarens trivsel och välmående. (Salovaara & Honkonen, 2013.) Trivseln är en betydande faktor såväl för lärarens som elevernas välmående i skolan. Liksom med positiva relationer, som lyftes fram i föregående stycke, utgör även trivseln bland lärare och elever en cirkulär effekt där lärarens trivsel har positiv inverkan på elevernas trivsel. Dålig trivsel får följaktligen motsatt effekt, den dåliga trivseln smittar av sig på undervisningen och eleverna. (Fredriksson, 2017; Roffey, 2012.) Utgående från detta kan man konstatera att det är viktigt att lärare trivs i sitt arbete. I detta avsnitt redogörs utgående från tidigare forskning för faktorer som bidrar till lärarens trivsel i arbetet.

Roffey (2012) lyfter fram faktorer som inverkar på lärarens och elevernas välmående och trivsel i skolan. Dessa faktorer delas in i kategorier. En del av faktorerna är tydligare kopplade till lärare, medan en del kan appliceras på såväl lärare som elever. Den första kategorin relaterar till positiv psykologi och handlar om vikten av att få sina styrkor bekräftade. Tidigare har man i forskning främst riktat in sig på vikten av att lyfta fram elevernas olika styrkor. Catalano et. al. (2004) understryker ändå att även lärare mår bra av att få positiv respons på sina styrkor, särskilt om responsen kommer från rektorn eller andra skolledare. Salovaara och Honkonen (2013) lyfter även fram att upplevelser av att lyckas stärker lärarens välmående och trivsel.

Den andra kategorin handlar om att läraren och eleven är och känner sig inkluderad i gemenskapen. Detta innebär att lärare och elever behöver känna sig bekväma i skolan för att trivas och för att kunna växa och utvecklas. Ett enkelt exempel på hur man i skolkontext kan eftersträva detta är att medvetet se andra, det vill säga bekräfta andra personers närvaro. Följande kategori berör samma område och handlar om att vara och känna sig uppskattad och respekterad, samt att känna att någon bryr sig om mig. (Roffey, 2012.) Att rektorn i en skola behandlar lärarna utgående från dessa värden speglar enligt Catalano et. al. (2004) av sig på

andra lärare och också vidare till eleverna. Det handlar således om att skapa en kultur där varje person känner sig respekterad och uppskattad.

Följande kategori handlar om en trygg inlärningsmiljö där det är tillåtet att göra misstag. Hattie (2009) konstaterar att misstag måste vara en välkommen del av inläring. Enligt Roffey (2012) bör skolor utveckla en kultur där personer inte behöver vara rädda att medge att de kunde ha gjort något annorlunda. Detta gäller inte enbart elever utan även lärare. Alla trivs bättre i en positiv och trygg miljö. Att eleven är i skolan för att lära sig är ett allmänt känt faktum. Det är viktigt att komma ihåg att också lärarens arbete är en process av lärande och utveckling.

Positiv kommunikation och professionella kollegiala relationer utgör följande kategori. Roffey (2012) påpekar att positiv kommunikation är enklare om man vet något icke arbetsrelaterat om sin kollega. I denna kategori uppmuntras lärare att lära känna sina kollegor bättre, för att på detta sätt förbättra trivseln. Att kommunicera på ett positivt sätt gör det enklare att skapa relationer, samtidigt som det bidrar till en mer trivsam miljö. (Roffey, 2012.)

I den sista kategorin lyfts positiva relationer emellan lärare och elever fram. Temat behandlades i föregående avsnitt. Där konstaterades det att goda relationer mellan lärare och elev bidrar till ökad trivsel för båda parter (Hattie, 2009; Roffey, 2012; Roorda et.al., 2011; Spilt, Koomen & Thijs, 2011). En betydande orsak till att goda relationer ökar trivseln i skolan är att störande beteende bland eleverna minskar (Marzano, 2003). Ifall läraren och eleven har en god relation är det mindre sannolikt att eleven beter sig dåligt. Utgående från detta kan man se en cirkulär effekt där goda relationer leder till bättre beteende, vilket leder till minskad arbetsbelastning för läraren. Vänskapliga relationer till eleverna gör att lärare känner sig mer positivt inställda till sitt arbete. (Roffey, 2012.)

Omsorg om barn och deras växande är en fundamental drivkraft i lärares arbete. Lärares arbetstillfredsställelse kan sammankopplas till detta grundläggande syfte, att medverka och bidra till elevers optimala utveckling och långsiktiga växande. I Karlberg-Granlunds doktorsavhandling framkommer vidare faktorer som lärare i små skolor lyfter fram som viktiga för trivseln och arbetstillfredsställelsen i lärararbetet. Att se elevers utveckling och framsteg lyfts fram som mycket givande för läraren. En lärare lyfter konkret fram situationen när eleven förstår något och det resulterar i ett brett flin ända upp till öronen. Kontakten till eleverna och att se elevernas utveckling och framsteg är en källa till arbetstillfredsställelse och trivsel bland lärare. (Karlberg-Granlund, 2009.)

Ordet balans är centralt när det gäller att orka och trivas i arbetet. Delvis handlar det om att det personliga livet är i balans, till exempel med hobby och familj som motvikt till arbetet. En hobby kan fungera som en plats för mental vila och ge andrum, medan en familj kan fungera som en sund gräns för hur mycket tid läraren ger arbetet. Att som lärare finna en balans mellan yrkeslivet och det privata livet är viktigt för att orka. Vidare handlar balans också om hur själva arbetet struktureras och utförs. Fortbildning och utvecklingsprojekt stärker lärares professionella utveckling och kan genom detta motverka stagnation. Olika projekt är många gånger intressanta och möjliggör utveckling, men det är samtidigt viktigt med självkännedom och att som lärare hålla koll på vad man orkar med. (Karlberg-Granlund, 2009.) Salovaara och Honkonen (2013) påpekar att upplevelser av att lyckas genom att lära sig nya saker stärker en persons välmående. Det handlar om balans mellan utveckling och vila. En ytterligare aspekt av balans i lärararbetet är balans mellan krav och mål relaterat till resurser. Lärare betonar också friheten i arbetet, som också för med sig ansvar. Lärares frihet och ansvar framkommer tydligare i små skolor där lärarna är få. Samtidigt innebär lärares arbete alltid en frihet till exempel i hur undervisningen utförs, vilket naturligtvis även för med sig ansvar. Friheten och ansvaret följs åt i lärarens arbete och upplevs ofta som stimulerande. (Karlberg-Granlund, 2009.)

En viktig orsak till trivseln enligt lärare är miljön i och runt skolan. Det handlar följaktligen om den fysiska miljön och naturen, men också relationerna. Omgivningen runt en byskola är ofta lugn och präglas av närhet till naturen. Lärarna lyfter fram detta som en faktor som skapar trivsel i deras arbete. (Karlberg-Granlund, 2009.)

Sammanfattningsvis kan man konstatera att trivseln är en betydande faktor såväl för lärares som elevers välmående i skolan. Trivseln påverkas av många faktorer, varav sociala aspekter utgör en viktig del. Ett gott positivt socialt klimat bidrar till ökad trivsel. Positiv psykologi, gemenskap och trygghet är nyckelbegrepp när det gäller såväl lärares som elevers trivsel. Positiva relationer mellan lärare och elever har visat sig vara mycket effektiva för trivseln i skolan. Rektorer och lärare har möjlighet att aktivt arbeta för en trivsam miljö i skolan. (Fredriksson, 2017; Roffey, 2012.) Andra faktorer som bidrar till lärares trivsel i arbetet är upprätthållandet av en balans mellan privatliv och arbete, samt mellan krav, mål och resurser. En aspekt som också bör lyftas fram är att den fysiska miljön runt skolan på många sätt kan bidra till trivseln. (Karlberg-Granlund, 2009.)

4. Metod

I detta kapitel presenteras avhandlingens syfte och forskningsfrågor, forskningsansats samt undersökningens genomförande. Avslutningsvis diskuteras undersökningens tillförlitlighet, trovärdighet och etik.

4.1. Syfte och forskningsfrågor

Syftet med avhandlingen är att undersöka klasslärares upplevelser av arbetsbelastning och trivsel i sitt arbete i små skolor. Vidare undersöks också hur klasslärare i små skolor upplever att coronapandemin har påverkat deras arbete. Utgående från syftet har följande forskningsfrågor utarbetats:

1. Hur upplever klasslärare sitt arbete i små skolor?
 - a. Vad är givande i arbetet i en liten skola?
 - b. Vad är betungande i arbetet i en liten skola?
2. Hur upplever klasslärare att de trivs i sitt arbete i små skolor?
3. Hur upplever klasslärare i små skolor att coronapandemin påverkat deras arbete?

4.2. Hermeneutik och narrativ teori

Hermeneutiken är enligt Hartman (2004) läran om hur man kan förstå hur människor föreställer sig världen, eller vilken mening de anknyter till händelser och fenomen i världen. För att nå denna förståelse menar Hartman (2004) att man använder tolkning. Inom hermeneutiken är tolkning och förståelse följaktligen centrala begrepp. Ödman (2007) påpekar att tolkning är den viktigaste kunskapsformen inom hermeneutisk vetenskap, vilket kan jämföras med att objektiv information inom naturvetenskapen anses vara den främsta formen av kunskap.

Ricoeur (refererad i Vikström, 2005) presenterar tolkningen som den hermeneutiska bågen, vilken består av tre olika faser. Bågen börjar med en slags naiv förståelse, vilket innebär att man på ett okritiskt och omedelbart sätt tar till sig texten. Denna typ av förståelse är mycket ytlig och ger ingen grund för en djupare förståelse av texten eller fenomenet. Bågens andra del, som är förklaring, betyder att man utför en metodisk analys av materialet. Textanalys är ett

exempel på en metodisk analys som kan tillämpas för detta ändamål. Som ett resultat av analysen hamnar man i den tredje och sista delen av den hermeneutiska bågen, som kallas förståelse. Efter att ha fördjupat sin förståelse av materialet genom noggrann metodisk analys har man till sist nått en kritiskt hållbar förståelse. Denna förståelse kan senare tillämpas i andra situationer i livet. (Vikström, 2005.)

Ödman (2007) lyfter fram ett annat sätt att förstå tolkning inom hermeneutiken. Han liknar tolkningen vid att lägga ett pussel. Att lägga ett pussel kan i aktivitetens början leda till känslor av att inte riktigt ha kontroll över situationen. Pusselbitarna ligger på bordet i en hög och man vet inte alltid var man ska börja. Samtidigt vet man att man genom att arbeta med pusslet kan ge struktur och mening åt högen av bitar som ligger på bordet. Efter att man påbörjat arbetet upptäcker man att en del bitar kanske har samma färg, och att en del bitar har en rak kant. Genom att se dessa likheter börjar man sakta men säkert få någon slags ordning på helheten. Ibland kan det hända att man misslyckas, men då prövar man med en annan bit och märker att man hittat den rätta biten. Medan arbetet framskrider är man tvungen att utveckla sitt tolkande och sin förståelse av bilden som helhet. Efter en tid börjar man se helheter av olika bilder, till exempel ett träd. Trädet blir tydligare och enklare att se när man hittar de rätta bitarna och får lagt dem på plats. Det är viktigt att hela tiden växla kring att se helheten och de skilda delarna av pusslet. När sista biten är på plats ser man en tydlig bild av vad pusslet föreställer. (Ödman, 2007.)

Att växla mellan att se helheten och delarna kallas ”den hermeneutiska cirkeln” (Bergström & Boréus, 2005; Ödman, 2007). Ödman (2007) påpekar att forskaren börjar utan helhetsbild. I takt med att forskaren arbetar med tolkningen formas mindre helheter, vilka ger forskaren en bild av den fullständiga helheten. I sitt arbete går forskaren från del till helhet och från helhet till del. Det finns således ett ömsesidigt beroende mellan del och helhet. Enligt Vikström (2005) är all tolkning förankrad i och beroende av tolkarens livssituation och förförståelse. Detta betyder för det första att tolkningen alltid är kontextuellt färgad av den miljö som tolkningen sker i. För det andra betyder det att tolkaren också bör ha en viss förkunskap om ämnet som undersöks. Den mest grundläggande förkunskapen är enligt Vikström (2005) språkkunskapen. Om tolkaren inte förstår språket i materialet finns ingen möjlighet att göra en tolkning. En annan typ av förkunskap är en förförståelse för vad materialet handlar om, med detta menas temat eller ämnet i materialet. Denna typ av förståelse handlar mer om sakkunskap än om språkkunskap.

Narrativ och narrativa intervjuer kan enligt Trost (2010) enkelt förklaras som en människas berättelse om sitt liv. I en narrativ intervju är informantens egen berättelse följaktligen det centrala. Detta innebär att intervjuaren vid intervjutillfället inte bör avbryta eller styra informanten, däremot ska intervjuaren aktivt lyssna och på detta sätt uppmuntra informanten att berätta vidare. Johansson (2005) betonar att narrativa studier inte bör uppfattas som en särskild disciplin, utan hellre som ett specifikt problemområde inom ett bredare forskningsfält. Berättelser, eller narrativ, kan följaktligen studeras utgående från många olika perspektiv och utgångspunkter. Johansson (2005) lyfter fram att hermeneutiken är central när det gäller narrativa studier. För att uppnå förståelse för det insamlade materialet krävs tolkning. Det handlar således om ett systematiskt tolkande av andras tolkningar av sig själva och sin livsvärld.

Enligt Denscombe (2018) behöver berättelser ha vissa egenskaper för att kunna betraktas som narrativ. För det första förväntas narrativ vanligtvis ha ett specifikt syfte. Oberoende undersökningens syfte måste berättelsen leda någonstans. Detta specifika syfte kan till exempel handla om en redogörelse för personliga förhållanden. För det andra behöver narrativ innehålla en handling som sammanlänkar det förflutna med det nuvarande. Tidsmässig utveckling eller förändring synliggörs genom att förflutna händelser kopplas till det nuvarande. För det tredje behöver narrativ involvera människor. Temat bör ha ett mänskligt inslag och hänvisa till känslor och erfarenheter. (Denscombe, 2018.)

4.3. Kvalitativ forskningsansats

Enligt Hartman (2004) är hermeneutiken för allmän för att kunna tillämpas på en undersökning där man är ute efter att klargöra hur man når kunskap. Hermeneutiken kan på grund av dess allmänna karaktär inte tillämpas till att ge struktur åt det praktiska arbetet i en undersökning. För att få mer konkreta anvisningar eller regler för hur arbetet bör utföras för att fortfarande uppfylla kraven på vetenskaplig hermeneutik behövs en metod. (Hartman, 2004.)

Stukat (2011) lyfter fram att det inom den vetenskapliga världen och forskning finns olika riktningar och perspektiv. De två huvudriktningarna inom utbildningsvetenskapens forskning är kvalitativ och kvantitativ forskning. Hartman (2004) framhåller att det också inom kvalitativ forskning finns undersökningar av olika karaktär. Kvalitativ forskning som uttryck innefattar följaktligen flera typer av undersökningar. Utgående från syftet konstaterades att en

kvalitativ ansats lämpade sig för denna undersökning. Härnäst följer en redogörelse över kvalitativ forskningsansats samt en diskussion över hur kvalitativ och kvantitativ forskning skiljer sig från varandra.

Begreppet kvalitet har enligt Stukát (2011) två olika betydelser. Den första handlar om ett positivt värderande med betydelsen god kvalitet. Om till exempel ett klädesplagg är gjort ordentligt och av hållbara material kan man säga att plagget är av god kvalitet. Den andra betydelsen är mer neutral och handlar om egenskaper eller karaktär. Vid kvalitativ forskning är det den senare betydelsen som är relevant.

Stukát (2011) lyfter fram att den kvalitativa forskningen växt fram ur de humanistiska vetenskaperna. En grundtanke inom kvalitativ forskning är att helheten är mer än summan av delarna, man är således ute efter att karaktärisera något. För att göra detta är den centrala uppgiften att försöka tolka och förstå det resultat man får genom undersökningen. Kvalitativ forskning har ibland blivit kritiserad för att vara subjektiv, det vill säga att resultatet av en undersökning till stor del beror på vem som utfört undersökningen. I kvalitativa undersökningar deltar oftast ett relativt lågt antal informanter och det är forskarens tolkning som utgör resultatet. På grund av detta är generaliserbarheten i kvalitativa undersökningar begränsad. (Stukát, 2011.)

Något som karaktäriserar kvalitativa undersökningar är en strävan till att förstå livsvärlden hos en eller flera individer. Materialet från undersökningen tolkas och analyseras, vilket förväntas leda till en förståelse av hur individen upplever sin situation. Objektet i kvalitativ forskning är ofta informantens upplevelser och livsvärld. (Hartman, 2004; Tjora, 2012.) Datainsamlingsmetoderna inom kvalitativ forskning är många. Intervjuer är möjligtvis den populäraste metoden, särskilt om det är människor som undersöks. En stor orsak till detta är troligtvis att intervjuer kan ge en mångsidig bild av informantens livsvärld (Kvale et. al., 2014). Andra datainsamlingsmetoder är observationer, dokumentanalyser och experiment.

I kvantitativa undersökningar är det den numeriska relationen mellan mätbara egenskaper som är det centrala. Man strävar efter att finna samband mellan dessa egenskaper. Kvantitativa undersökningar baserar sig följaktligen på sådant som är mätbart och konkret. Kvalitativa undersökningar fokuserar däremot inte på samband mellan olika variabler, utan fokus ligger i stället på att försöka uppnå förståelse genom analys och tolkning. (Hartman, 2004.)

Eftersom syftet med undersökningen är att utreda klasslärares genuina upplevelser av ett fenomen har en kvalitativ hermeneutisk forskningsansats valts. Intresset ligger inte i hur klasslärare i små skolor över lag tänker om arbetssituationen i de små skolorna, utan vi vill komma åt lärarnas personliga upplevelser. Som ett resultat av detta får undersökningen även en narrativ karaktär och semistrukturerade narrativa intervjuer används som datainsamlingsmetod. Intervjuerna bandas in och transkriberas. Utgående från transkriberingen analyseras och tolkas materialet. Resultatet presenteras som narrativ med informanten i fokus, vilket innebär en hermeneutisk ansats där informanternas svar tolkas. Hermeneutiken och den narrativa metoden är lämplig när syftet med studien är att synliggöra informanternas egna upplevelser av fenomen, samt då informanterna ska ges ett stort utrymme att själva välja vad de vill lyfta fram (Westlund, 2015).

4.4. Kvalitativa intervjuer som datainsamlingsmetod

Enligt Patel och Davidsson (2019) är det svårt att kort sammanfatta vad som menas med kvalitativa intervjuer. Detta beror på att området är komplext och det finns många relevanta aspekter att ta i beaktande när det gäller hur kvalitativa intervjuer kan utföras och tillämpas. Kvalitativa intervjuer kan delas in i tre olika typer. Dessa typer är strukturerade, semistrukturerade och ostrukturerade intervjuer. Det handlar således om skillnader i graden av intervjuens strukturering. Strukturerade intervjuer följer en strikt plan, medan ostrukturerade intervjuer mer kan liknas vid ett samtal utan förhandsbestämda frågor. Semistrukturerade intervjuer har en viss strukturering, men följdfrågor och vissa avvikelser är tillåtna. En förhållandevis låg grad av strukturering är vanlig vid kvalitativa intervjuer, eftersom det innebär att informanten har goda möjligheter att utveckla sina tankar och på så sätt styra intervjun. Forskaren måste därmed vara flexibel och inte låsa sig vid att följa ett strikt schema. (Denscombe, 2018; Patel & Davidsson, 2019.) Enligt Trost (2010) utmärks kvalitativa intervjuer av att intervjuaren ställer enkla frågor som resulterar i komplexa och innehållsrika svar.

Vid val av metod är undersökningens syfte avgörande. Valet av forskningsansats och metod ska inte styras av tradition eller socialt tryck. Det är skäl att utgående från syftet avgöra vilken metod som bäst lämpar sig för undersökningen. (Patel & Davidsson, 2019; Trost, 2010.) Eftersom vi ville utreda informanternas personliga upplevelser valde vi att använda semistrukturerade narrativa intervjuer. Kvale och Brinkmann (2009) framhåller att forskaren

oberoende intervjustruktur alltid bör konstruera en intervjuguide. Intervjuerna utgick från en intervjuguide med färdigt formulerade frågor. Första delen av frågorna i intervjuguiden berör bakgrundsinformation, medan den andra delen innehåller frågor som formulerats utgående från undersökningens forskningsfrågor. Intervjuguiden fungerade främst som stöd vid intervjun. På grund av undersökningens narrativa karaktär var informanternas egna berättelser det centrala.

4.5. Val av informanter

Enligt Dalen (2007) är val av informanter en viktig fråga inom kvalitativ forskning. Genomförandet av intervjuer och bearbetningen av materialet är en tidskrävande process vilket betyder att antalet informanter inte bör vara för stort. Intervjumaterialet som samlas in bör samtidigt hålla tillräcklig bredd och kvalitet för att kunna fungera som underlag för tolkning och analys. För att kunna få en djupare förståelse för materialet håller man sig inom kvalitativ forskning därför till ett begränsat antal informanter. Ett mindre antal informanter gör det enklare att utföra intervjuerna väl samtidigt som materialet blir enklare att hantera. Samtidigt får materialet inte heller bli för litet, forskaren bör utgående från undersökningens syfte avgöra när materialet är tillräckligt stort. (Dalen, 2007; Denscombe, 2018.)

Enligt Alvesson (2011) finns det två huvudprinciper vid val av informanter. Den första principen, representativitet, handlar om att få variation i valet av informanter för att få en så heltäckande bild som möjligt av fenomenet. Den andra principen handlar om att göra ett kvalitetsurval, vilket innebär att informantens kvaliteter och egenskaper beaktas utgående från undersökningens syfte.

Vi ansåg att fyra informanter var ett lämpligt antal för denna undersökning. Informanterna valdes från olika skolor i olika delar av Svenskfinland; detta för att få en bredare geografisk spridning. För att få en mer representativ grupp informanter valde vi också att intervjua såväl kvinnliga som manliga klasslärare. Eftersom syftet med avhandlingen var att undersöka klasslärares uppfattningar om arbetsbelastning och trivsel i sitt arbete i små skolor, föll det sig naturligt att informanterna skulle vara behöriga klasslärare. Två av informanterna som deltog i studien var utöver klasslärare också rektorer. Vidare var kravet även att informanterna jobbar i små skolor med högst 60 elever i årskurserna ett till sex.

Tabell 1*Informanternas bakgrundsinformation.*

Informant	Arbetserfarenhet	Arbetsuppgift	Antal elever i skolan
Nina	Har jobbat som lärare i ca 20 år. Endast ett år i en större skola.	Klasslärare och vice rektor	Ca 30
Peter	Har jobbat ca 12 år som lärare. Under de 12 åren har han jobbat i högstadiet och gymnasiet som ämneslärare och som undervisande rektor i lågstadiet	Klasslärare och rektor	Ca 40
Johan	Har jobbat ca 25 år som lärare, först som lärare i en folkhögskola, sedan som timlärare i en liten skolan och sist har han jobbat som undervisande rektor.	Klasslärare och rektor	Ca 30
Anna	Har jobbat ca 30 år som klasslärare i en liten skola.	Klasslärare och ansvarig lärare i skolan	Ca 30

4.6. Undersökningens genomförande

Innan vi började samla informanter till undersökningen utformade vi en intervjuguide (bilaga 1). Kvale och Brinkmann (2009) framhåller att forskaren oberoende intervjustruktur alltid bör konstruera en intervjuguide. Första delen av frågorna i intervjuguiden berör bakgrundsinformation, medan den andra delen innehåller frågor som formulerats utgående från undersökningens forskningsfrågor. På grund av intervjuernas semistrukturerade karaktär fungerade intervjuguiden främst som stöd vid intervjun, därmed tilläts avvikelser från guiden. På grund av undersökningens narrativa karaktär var informanternas egna berättelser det centrala.

Dalen (2011) menar att man i en kvalitativ intervjustudie bör göra en pilotstudie för att testa både intervjuguiden och den egna förmågan som intervjuare. Pilotstudien görs för att få en bättre bild av hur frågeformuleringarna fungerar i en intervjusituation samt även för att få nyttig information om det egna beteendet. Vi gjorde pilotstudien så att vi i tur och ordning

agerade intervjuare och informant för att få erfarenhet av att både utföra intervjun och bli intervjuad. Under pilotstudiens gång uppdagades vissa problem i en del av frågeformuleringarna vilket ledde till en del ändringar i intervjuguiden.

När vi upplevde att intervjuguiden var färdig påbörjades arbetet med att samla informanter till intervjuerna. Först kontaktade vi rektorer för små skolor via e-post med ett informationsbrev (bilaga 2) om undersökningen. I brevet framkom bland annat basinformation om undersökningen och en förfrågan om informationen kan vidarebefordras till skolans lärare. Eftersom enbart en rektor hörde av sig inom en vecka efter att vi skickat brevet beslöt vi oss för att kontakta skolorna via telefon. Genom detta fick vi ytterligare tre informanter. Efter att informanterna lovat att ställa upp skickade vi en modifierad version av informationsbrevet till de informanter vi kontaktat per telefon. I brevet framkom bland annat intervjuns uppskattade längd. Vi lät informanterna ge förslag på passande tider för intervjun, och kom tillsammans överens om en lämplig tidpunkt. Därefter skickade vi en länk till det digitala intervjurummet via e-post. Enligt Trost (2010) är det viktigt att bestämma en plats och en tidpunkt som passar informanten, samt att informera om intervjuns beräknade längd. Att genomföra intervjuerna via Zoom passade samtliga informanter. Den rådande situationen med coronapandemin samt långa avstånd skulle ha gjort det utmanande att ordna intervjuerna på plats. På grund av detta var onlinemöte via Zoom en bra lösning för att kunna genomföra intervjuerna med samtliga informanter.

Innan intervjuerna förberedde vi oss genom att läsa tidigare forskning om ämnet, detta gav oss viktiga förkunskaper om forskningsområdet. Arbetet resulterade i den teoretiska referensramen för denna undersökning. Enligt Patel och Davidson (2011) är det inför en intervjusituation viktigt att som forskare besitta förkunskaper om ämnet. Det är också viktigt att intervjuaren visar intresse och respekt gentemot informanten och vad informanten berättar. Förståelse och empati är därmed viktiga begrepp, likaså förmågan att vara en god lyssnare. (Dalen, 2007.) Vi delade upp intervjuerna så att Emma intervjuade två informanter, och Daniel två. Alla informanter intervjuades individuellt via Zoom. Intervjuerna bandades in för att underlätta analysarbetet av materialet. Samtliga informanter gav sitt medgivande till att intervjuerna bandades in och informerades om att ljudfilerna raderas efter transkriberingen. Alla intervjuer transkriberades.

Vad gäller tillstånd att använda det insamlade materialet i denna avhandling diskuterades med informanterna under intervjutillfällena. Denscombe (2018) menar att även

om ett samtycke till att delta i en intervju innebär ett underförstått samtycke till att informationen används i undersökningen, hör det till god praxis att man även får ett nedtecknat samtycke i någon form. Vi bad därför informanterna skriftligt via e-post svara ifall de godkänner att materialet används som underlag för undersökningen. Samtliga informanter godkände detta.

Ovan nämndes att intervjuerna delades upp så att Emma intervjuade två informanter, och Daniel två. Nämnas bör att arbetet med denna avhandling genomsyrats av ett forskarsamarbete mellan oss två. Vi har arbetat tillsammans kring vissa delar av avhandlingen, medan vi delat upp ansvaret för en del områden.

4.7. Analys av data

Att forskaren själv transkriberar det insamlade materialet innebär en unik möjlighet att lära känna sina data. I och med transkriberingen får forskaren repetera materialet och analysen och tolkningen påbörjas. Transkriberingen bör därmed ses som en väsentlig del av det kvalitativa intervjuarbetet (Dalen, 2007; Denscombe, 2018.) Transkriberingen av intervjuerna utgjorde därmed den första delen av analys- och tolkningsarbetet. Därefter lästes transkripten genom och den egentliga tolkningen och analysen påbörjades. Inom kvalitativ hermeneutisk forskning är förståelsen av det empiriska materialet centralt. För att nå denna förståelse menar Hartman (2004) att forskaren använder tolkning. Johansson (2005) lyfter även fram att hermeneutiken är central när det gäller narrativa studier. För att uppnå förståelse för det insamlade materialet krävs tolkning. Det handlar således om ett systematiskt tolkande av andras tolkningar av sig själva och sin livsvärld. Inom hermeneutiken är tolkning och förståelse följaktligen centrala begrepp.

Inom hermeneutiken finns en strävan till att se helheten i materialet. I denna undersökning består helheten av informantens berättelse. De olika delar som framkommer i det empiriska materialet är delar som tillsammans utgör helheten. Att växla mellan att se helheten och delarna är centralt inom hermeneutiken och kallas ”den hermeneutiska cirkeln” (Bergström & Boréus, 2005; Ödman, 2007). Ödman (2007) påpekar att forskaren börjar utan helhetsbild. I takt med att forskaren arbetar med tolkningen formas mindre helheter, vilka ger forskaren en bild av den fullständiga helheten. I sitt arbete går forskaren från del till helhet och från helhet till del. Det finns således ett ömsesidigt beroende mellan del och helhet.

Det empiriska materialet analyserades och tolkades genom den hermeneutiska cirkelprocess som ovan beskrevs. För att få en djup förståelse för materialet lästes transkripten upprepade gånger. Forskningsfrågorna fungerade som stöd i analysen av materialet. Genom att ständigt gå tillbaka till forskningsfrågorna hölls analysen inom ramarna för undersökningen. Under analyskedet diskuterade vi materialet och upptäckte också skillnader och likheter i informanternas berättelser. I takt med att analysarbetet framskred och att vi upplevde att vi fått en helhetsbild av berättelserna skapades narrativ utgående från informanternas utsagor. Narrativen baserades på vår tolkning och förståelse av informanternas berättelser. De personliga narrativen utgör den huvudsakliga resultatredovisningen.

4.8. Tillförlitlighet, trovärdighet och etik

Det är viktigt att som forskare kunna redogöra för tillförlitligheten och trovärdigheten med en undersökning. Även etiska aspekter som berör undersökningen bör diskuteras. Enligt Stukát (2011) har alla undersökningar brister, men det är mycket bättre att som forskare visa sin medvetenhet om dem, än att någon annan avslöjar dem. Begreppen reliabilitet och validitet är centrala när det gäller kvalitet inom forskning. Dessa begrepp förknippas idag främst med kvantitativ forskning, men förekommer även inom kvalitativ forskning. Enligt Patel och Davidsson (2019) har reliabilitet och validitet inte samma innebörd när de tillämpas på kvalitativ forskning, därför rekommenderas i stället begreppen tillförlitlighet och trovärdighet.

Att en undersökning är tillförlitlig innebär att resultaten överensstämmer om samma undersökning gjordes igen av en annan forskare, eller om en annan grupp informanter deltar i undersökningen. Inom kvantitativ forskning utgörs resultatet oftast av numeriska faktorer, det vill säga mätbara resultat. Resultaten inom kvalitativ forskning baseras däremot oftast på en tolkning eller analys, vilket gör det mer problematiskt att garantera att resultatet är generaliserbart. Inom kvalitativ forskning och intervjuundersökningar påverkas resultaten därmed alltid av kontexten. Resultaten kan därför komma att variera även om samma fråga ställs. (Patel & Davidsson, 2019; Stukát, 2011; Tjora, 2012.) Trost (2010) menar att idén om reliabilitet, validitet och därmed även generaliserbarhet härstammar från kvantitativ metodologi, och bygger på en uppfattning om rådande konstans och hög standardisering. Vidare menar Trost (2010) att kvalitativa intervjuer däremot förutsätter låg standardisering eftersom människan inte är statisk, utan hela tiden är en del av en process. När det gäller intervjuer är det därför enligt Trost inte alls nödvändigt att svaren behöver bli desamma varje

gång. Tjora (2012) poängterar också att generaliserbarheten inte behöver vara garanterad för att tillförlitligheten ska kunna anses vara hög, men att det inom kvalitativ forskning är viktigt att som forskare förklara vilka faktorer som kan ligga bakom resultatet. För att stärka tillförlitligheten inom kvalitativ forskning blir det således viktigt att redogöra för undersökningens kontext och hur forskaren gått till väga (Patel & Davidsson, 2019). För att öka tillförlitligheten för denna undersökning följde alla intervjuer samma upplägg och hölls via Zoom. Under intervjuerna var vi noggranna med att inte styra informanternas svar genom ledande frågor. Alla intervjuer bandades in vilket möjliggjorde att vi noggrant kunde bekanta oss med materialet under transkriberingsprocessen. För att ytterligare öka tillförlitligheten eftersträvar vi att utförligt förklara hur vi gått till väga i undersökningens olika delar.

Det mest avgörande för att en undersökning kan anses ha hög trovärdighet är enligt Tjora (2012) att den utförs inom vetenskaplighetens ramar. Detta betyder att man i undersökningen använder vetenskaplig litteratur och vetenskapliga metoder. Enligt Stukát (2011) handlar trovärdigheten i forsknings-sammanhang om huruvida undersökningen mäter det som man har för avsikt att mäta, det vill säga sådant som är relevant för studien. Trovärdigheten i en kvalitativ studie berör inte enbart datainsamlingen, utan strävan efter trovärdighet ska prägla undervisningens alla delar. Att tolkningen och analysen i en kvalitativ undersökning har en fungerande logik där mindre delar kan kopplas ihop till en större helhet ökar trovärdigheten. Forskaren bör därför inte rycka lös delar ur sitt sammanhang, utan analysen ska resultera i en fungerande helhet där intervjuens särdrag behålls. (Patel & Davidsson, 2019.) För att öka trovärdigheten har vi i denna undersökning använt vetenskaplig litteratur och vetenskapliga metoder. Vi har också ständigt gått tillbaka till syftet och forskningsfrågorna för att påminna oss om vad vi vill undersöka. Ett annat sätt att öka trovärdigheten är att presentera intervjuguiden. Intervjuguiden som användes vid intervjuerna finns i slutet av avhandlingen.

När man ska göra en studie är det viktigt att reflektera kring vilka etiska aspekter man som forskare bör ta hänsyn till. Patel och Davidsson (2019) presenterar fyra huvudkrav som tagits fram av Vetenskapsrådet. Dessa fyra huvudkrav är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Informationskravet handlar om att forskaren ska ge alla berörda, till exempel informanter, information om undersökningens syfte. Vi har tydligt presenterat syftet för samtliga informanter. Samtyckeskravet handlar om att personer som deltar i en undersökning har rätt att själva bestämma över sitt deltagande. Ingen ska därmed tvingas eller pressas till att

delta emot sin egen vilja. Vi tog kontakt med rektorer för små skolor via e-post eller telefonsamtal. Det framkom tydligt att det var frivilligt att ställa upp i denna undersökning. Konfidentialitetskravet handlar om att uppgifterna om informanterna ska behandlas konfidentiellt. Det betyder att obehöriga inte får tillgång till materialet. Vi har behandlat alla uppgifter konfidentiellt, och informanterna har i avhandlingen fått fiktiva namn för att förhindra att informanterna skulle kunna identifieras. Efter att materialet från intervjuerna bearbetats färdigt raderades det. Eftersom de små skolorna i Finland är relativt få, och på så sätt lätta att känna igen, är det viktigt att vara försiktig med att dela information om skolan och informanterna. Vi valde således, efter diskussion med handledaren, att inte kontakta utbildningsdirektören vid kommunerna och meddela om vår undersökning för att säkerställa informanternas anonymitet. Nyttjandekravet handlar om att uppgifterna som samlas in endast får användas för forskningsändamål. Det material vi samlade in användes enbart för studiens syfte. (Patel & Davidsson, 2019.)

En etisk princip som även kan diskuteras är plagiat. Stukát (2011) förklarar att plagiat handlar om att använda andra skribenters eller forskares material och framställa det som sitt eget. Att ta del av tidigare forskning och bygga vidare på den är däremot centralt i all forskning. Forskaren ska i sitt arbete handla på ett etiskt korrekt sätt, samt sträva till att tydligt hänvisa till de källor som används. (Stukát, 2011.)

5. Resultat

I detta kapitel presenteras undersökningens resultat. Inledningsvis presenteras informanternas berättelser i form av narrativ. Narrativen sammanfattas utgående från forskningsfrågorna. Informanterna har blivit tilldelade fiktiva namn för att säkerställa anonymiteten.

5.1. Ninas berättelse

Nina har lång arbetserfarenhet och har jobbat över 20 år som klasslärare. Hon har under sin lärarkarriär jobbat endast ett år som lärare i en större skola. Nina jobbar i en sammansatt etta-tvåa med under tio elever, och i hela skolan finns det sammanlagt omkring 30 elever.

Nina trivs bra med sitt arbete som lärare i en liten skola. Eftersom hon är vice rektor hör en del administrativt arbete till hennes arbetsuppgifter utöver undervisning, planering av undervisning och utvärdering, men hon anser inte arbetet vara speciellt belastande. Nina tycker att *allt, men främst barnen förstås* är givande i arbetet som klasslärare. Hon tycker också att variationen som lärararbetet innebär är en positiv faktor: *vi har många roller, vi är ju allt från äktenskapsstödpersoner till, ja allting*. Det att hon jobbar i en sammansatt klass anser hon vara en fördel i arbetet. Tidigare år hade man enkla klasser i skolan och då tänkte Nina att *blir det sammansatta klasser på nytt så då byter jag skola, men det gjorde jag inte*. Hon nämner att *då tyckte jag att det är som att gå bakåt, men egentligen är det tvärtom för det ska ju vara åldersintegrerat och det är det automatiskt här*. Hon lyfter fram att i en sammansatt klass så kan man dra nytta av kamratstöd: *tvåorna hjälper ettorna väldigt mycket*. Hon tycker personligen att planeringen av undervisningen inte ställer till problem eftersom hennes klass är så liten och i vissa ämnen undervisar hon samma sak till båda årskurserna: *så jag tycker inte att det är någon belastning inom planering eftersom de finns ju de här växelkurserna så i dom ämnena läser dom ju samma sak*. Vidare menar Nina att undervisningen i hennes fall inte heller leder till ökad arbetsbelastning, också för att hennes klass är så liten. Hon nämner dock att *det är klart att om du har 10 per årskurs i din sammansatta klass och ska undervisa matematik så är det en annan situation än om du har en liten klass, då hinner man under en lektion faktiskt förklara för båda grupperna*. Nina tycker alltså att *min specifika situation gör att det inte är någon arbetsbelastning fast det är sammansatt utan det är egentligen bara fördelar*.

I skolan där Nina jobbar har man mycket samarbete med lokalsamhället. Bland annat kyrkan i byn har blivit en viktig samarbetspartner för Nina. Det underlättar en del för lärarna på skolan eftersom *ungdomsledaren kommer hit och håller rastverksamhet hos oss*. Nina besöker även kyrkan ibland i samband med religionsundervisningen: *jag har också samarbete med henne så jag har varit upp med alla grupper på hösten och hon hade jättefint program*. Utöver det så har skolan också haft samarbete med ett äldreboende i byn före coronapandemin, *där har vi också varit och målat och ritat med åldringarna och haft vernissage*. Nina nämner vidare att man från frivilliga brandkåren brukar komma till skolan och hålla teoritimmar och demonstrationer med brandsläckare.

När det gäller arbetsbelastningen upplever Nina, som redan nämntes, i nuläget att arbetsbelastningen inte är så hög. Men hon kunde ändå urskilja faktorer som kan inverka negativt på lärares arbetsbelastning. Den första faktorn som tas upp är föräldrarna: *det som kan vara tungt är om föräldrarna inte inser att barnet behöver hjälp, om man har sådana fall är det ju en sak som kan vara jättetung*. Hon nämner vidare att det kan bli betungande om läraren och föräldrarna är av olika åsikt och att barnet då ofta blir i kläm: *om föräldrar har helt andra åsikter om saker och ting än läraren så blir ju barnet där emellan*. Personalstorleken är också en faktor som Nina tar upp i samband med diskussionen om arbetsbelastning: *det kan vara betungande att man är med i alla delar och man inte har en parallelllärare som man kan samplanera med*. Det att man är med i alla delar syftar till att alla lärare i en liten skola måste vara engagerade i all festplanering samt att man måste ta på sig extrauppgifter. Detta eftersom antalet lärare är så litet och det finns inte så många människor att delegera ut uppgifter till. Vidare anser Nina också att elevernas trivsel kan ha en inverkan på lärarens arbetsbelastning: *Om man är empatisk och bryr sig och vill få dom att trivas och inte hittar orsaken till att dom inte mår bra, Så det är en ganska lång process, att veta först orsaken till att barnet inte trivs och sen börja jobba med det*. Angående eleverna nämner Nina också att om man i en sammansatt klass har många elever som behöver extra stöd kan detta också leda till ökad arbetsbelastning eftersom man ska hinna undervisa två grupper och också ge stöd åt de som behöver det. Den nya läroplanen som togs i bruk år 2016 har enligt Nina också fört med sig saker som kan upplevas belastande: *det blev väldigt mycket då nya läroplan kom 2016*. Hon nämner att idén om att eleverna ska jobba självständigt inte fungerade i hennes klass samt att allt som utvärderingen innebär blev lite mycket. Det var enligt Nina väl mycket som kom på samma gång. Hon anser att hennes arbetsbelastning ändå är väldigt låg och detta förklarar hon med att *jag har så få elever och jag är så pass rutinerad*.

Nina anser att coronapandemin fört med sig såväl positiva som negativa saker. Det som hon betraktade som positivt var att coronapandemin enligt henne *gett ett lugn över det hela*. Hon nämner att om det inte var hållbart att hålla på som man gjorde efter den nya läroplanen kom: *Det är klart att det inte skulle ha kunnat fortsätta så som år 2016 heller för då skulle vi alla ha flugit in tak och väggar*. Pandemin förde enligt Nina med sig en *andningspaus*. Men vidare tycker Nina nog att distansperioden var utmanande, detta eftersom *jag inte kunde hjälpa dem (eleverna) på samma sätt som jag gör i klass*. Personligen tyckte Nina det gick bra att distansarbete men hon kände ofta att hon var otillräcklig och hon oroade sig även för eleverna: *För mig personligen så var det inte något problem, men jag känner att jag var liksom inte tillräcklig, Och oron för barn som man vet att mår sämre var stor*. Hon nämner vidare att *Jag tror att barnen under den perioden inte fick den undervisning som dom har rätt till, i och med att man inte fanns fysiskt med*.

Den lilla skola som Nina jobbar i har under många år hotats att stängas, men nu under coronapandemin har det inte hörts så mycket om någon stängning: *vi har varit utrotningshotade länge...och det går an hela tiden, nu har de varit tyst om det*. Hon säger vidare: *Man har kanske insett fördelarna med mindre enheter, flera ingångar och utgångar*. Nina tror att skolan kan ha haft det lättare under coronapandemin på grund av det låga elevantalet: *Vi har ju flera dörrar så under pandemins höjdtopp så var det lätt att arrangera att ni kommer in där och ni kommer in där, då när det behövdes. Så jag tror att vår skolas livslängd har ökat lite tack vare pandemin*. Hon nämner även att hon tror att coronapandemin kan ha hjälpt flera små skolor i Finland: *jag tänker att coronan kanske kan ha hjälpt små skolor över lag i Finland att överleva*. Orsaken är densamma som hon nämnde tidigare, alltså att organiseringen under coronapandemin har varit enklare i de små skolorna.

Sammanfattning

Utgående från Ninas berättelse kan man sammanfattningsvis konstatera att Nina trivs väldigt bra i läraryrket. Det som bidrar till Ninas trivsel i hennes arbete är eleverna, det goda samarbetet med kollegorna och lokalsamhället samt omväxlingen i arbetet, alltså att man som lärare har många olika roller och uppgifter. Det som Nina tycker är det mest givande i arbetet som lärare är eleverna. Nina verkar också tycka att det är givande att jobba i en sammansatt klass och det leder enligt henne till flera möjligheter än utmaningar. Men utgående från Ninas berättelse kan man anta att hon inte alltid har upplevt arbetet i sammansatt klass som givande. Hon nämner att hon vid ett tillfälle tidigare i sin karriär övervägde att säga upp sig om hon måste arbeta i en

sammansatt klass igen. Även fast det blev så sade hon ändå inte upp sig utan fortsatte jobba i en sammansatt klass. Som redan nämnts tycker Nina i dagsläget att det finns nästan uteslutande positiva effekter av att jobba i en sammansatt klass. Detta kan troligen förklaras med att Nina har fått mera arbetserfarenhet och på så sätt blivit vanare och säkrare i arbetet i den sammansatta klassen, vilket Nina också nämner vid ett tillfälle. I nuläget nämner Nina att faktorer som krävande föräldrar, personalstorleken, för stora elevgrupper samt den nya läroplanen kan vara betungande i arbetet som lärare i en liten skola. Avslutningsvis har coronapandemin fört med sig ett lugn, enligt Nina. Detta eftersom stressen över den nya läroplanen var stor före pandemin men efter pandemin fick hon en andningspaus från alla nya direktiv, arbetssätt och fortbildningar som kom i samband med läroplanen. Utgående från Ninas berättelse verkar hon tycka att coronapandemin fört med sig mestadels positiva aspekter. Det enda undantaget var att hon under coronapandemin kände mycket oro för elevernas välmående och inläring.

5.2. Peters berättelse

Peter har bred erfarenhet av läraryrket och har jobbat i flera olika skolor. Han har tidigare jobbat bland annat i högstadium och gymnasium, men för tillfället är Peter rektor i en liten skola med omkring 40 elever. Peter förklarar att *jag är ju inte en tjänsterektor på samma sätt som de är i stora skolor, utan jag är nog främst klasslärare, och sen sköter jag uppdraget som rektor här i skolan*. Eftersom Peter är rektor i en liten skola och undervisar 26 timmar i veckan, upplever han att han främst är klasslärare, och sköter rektorsuppdraget utöver det. Peter jobbar i en sammansatt klass med under 15 elever i årskurserna fem och sex.

Peter trivs över lag bra med sitt arbete som klasslärare och rektor i en liten skola. Han säger ändå att trivseln varierar beroende på situationen i skolan. Peter lyfter fram att *när man tänker på de där bra stunderna så är det just det där när man får vara in i själva ämnet och lära ut saker, när man ser att barnen lär sig och när de hör på, att man märker att man har fått deras intresse och uppmärksamhet. Det är då som man tycker att det här jobbet är som bäst*. En givande faktor i arbetet är enligt Peter därmed själva undervisningen, när han upplever att han fångat elevernas intresse och att de lär sig. En annan faktor som Peter anser vara givande och något som ökar trivseln är att *i en liten skola skulle jag säga att det är ganska så där behändigt, det är lätt att göra förändringar på schemat och lektionerna*. Han upplever att

spontana saker höjer trivseln och att detta samtidigt är en stor fördel med mindre skolor. Utöver att det låga antalet elever gör det vardagliga arbetet i skolan behändigt lyfter han också fram att *om man ska ta sig någonstans så behöver man inte fundera hur många bussar man ska ta och det är enkelt att hålla räkning på allt möjligt som gäller skolutfärder och resor*. Peter tycker alltså att *om man vill göra något speciellt med hela skolan så går det mycket enklare att göra det än att göra stora förändringar i en stor skola*. Peter framhåller också miljön och det sociala klimatet i skolan, och mellan skola och hem, som givande. Han beskriver det som att *det är en sådan där trevlig och familjär stämning också då det är en byskola, man känner att föräldrarna vill att den här skolan ska finnas till, och de hjälper gärna till med allt möjligt som vi ordnar här*. Som exempel lyfter Peter fram underhållet av skidspåret i byn: *vi har en person här i byn som kör skidspåret, jag behöver bara ringa till honom och fråga om han har möjlighet att dra skidspåret och då kommer han och gör det*. Peter förklarar att sådana saker kanske inte skulle vara möjliga i en större skola, och ser det som *en bra sak men en sådan här liten byskola*.

Peter har många gånger märkt att föräldrarna i byn är villiga att hjälpa till när det behövs. Han förklarar att staden eller kommunen många gånger sparar pengar i och med föräldrarnas talkoinsats. Peter säger att *det är sådana här grejer som beslutsfattare inte tänker på när de beslutar att någon skola stängas ner, att den där gratis hjälpen som man oftast får av byborna, de glömmer bort att det har ju liksom värde i sig självt det också*. Peter upplever att det är viktigt att bildningschefen förstår utmaningarna i en liten skola, och han har personligen positiva upplevelser av lyckat samarbete med bildningschefen. Vad gäller kontakten mellan skola och föräldrar betonar Peter att *det är nog jätteviktigt att man har goda relationer till föräldrarna, om det strular där så kan det nog bli jättejobbigt med arbetet*. Att föräldrakontakten är god anser han vara en avgörande faktor för trivseln i arbetet. Självt upplever han att kommunikationen med föräldrarna fungerar bra, särskilt eftersom *vi har satsat ganska mycket på att ha god kommunikation med föräldrarna*. Peters skola har också haft kontakt till och samarbetat med det lokala näringslivet och andra lokala aktörer. Han upplever att båda parterna drar nytta av samarbetet, men att *Man måste bara vara aktiv och se till att man gör någonting av det. Lätt blir det på det sättet att man drunknar i arbetet och glömmer bort allt. Det kräver extra insats ändå det också*. Peter upplever samarbetet som positivt, men påpekar samtidigt att det kräver en extra insats av läraren.

Skolan som Peter arbetar i är en trelärarskola. Att kollegiet är litet innebär enligt Peter mera extrauppgifter som tar krafter. Han säger att *då det är en liten skola och få i personalen*

så blir det extra mycket extrauppdrag. Han förklarar att det finns många ansvarsområden som ska delas ut i personalen, men eftersom kollegiet är så litet blir det mycket extra arbete. Peter upplever det som att i en liten skola så gör du nästan allting. Vidare menar Peter att det är viktigt att det även i små skolor finns relativt många vuxna, eftersom han anser att det är viktigt att man kan bolla idéer och tillsammans utveckla verksamheten. En annan aspekt som enligt Peter inverkar på arbetsbelastningen är hurudan elevgrupp man har som lärare. Han förklarar att ifall man har en utmanande grupp så klart så känns det emellanåt lite extra tungt, och det är också sådana saker som också stör nattsömnen. Peter påpekar även att eftersom grupperna i små skolor oftast är små så kan det vara på det sättet att det låser en del elever beroende på hurudan sammansättning det finns i klassen. Han förklarar att om vi har en grupp på tio elever, och tänker oss att det finns två eller tre utmanande elever i den här gruppen, så då kan det vara att det har jättestor påverkan på resten av gruppen. Peter upplever alltså att enstaka elevers störande beteende kan ha ganska stor inverkan på resten av gruppen eftersom gruppen är så liten. Över lag tycker Peter att när arbetet blir att man ser till att regler hålls och man blir som en polis så det tycker jag är jobbigast med det här arbetet. Peter upplever att den fostrande delen av lärararbetet ibland kan vara betungande.

Peter upplever att undervisning i sammansatt klass är en faktor som ökar på arbetsbelastningen. Han lyfter ändå fram att han i vissa ämnen undervisar växelvisa kurser, vilket underlättar såväl planeringen som undervisningen. Det som enligt Peter är särskilt betungande med sammansatt undervisning är planeringen. Han säger att *ifall man till exempel i matematik har olika böcker så jag skulle säga att det är mest betungande, att man måste planera lite olika och man gör lite som dubbelt arbete jämfört med en lärare som bara har en årskurs med elever. Planeringen av sammansatt undervisning är enligt Peter en betungande del av arbetet. Han framhåller också att det går lika fort att planera för fyra elever som för 30 elever, i planeringsskedet. Han nämner att de små grupperna sedan under lektionerna kan göra arbetet lättare, men att planeringsskedet ändå är svårare och mer utmanande. Peter upplever därmed att det finns en skillnad i belastningen mellan planering och själva undervisningen när det gäller sammansatta klasser. Något som Peter upplever vara särskilt belastande i hans arbete är hans dubbla roll som klasslärare och rektor. Peter förklarar: jag har 26 timmar undervisning i veckan, och sen har jag också på det här rektorsuppdraget, med alla planer som ska göras och allt sådant. Peter förklarar vidare att jag måste göra detta efter att undervisningen har tagit slut, oftast efter halv tre eftersom vi slutar halv tre de flesta dagar, det tycker jag nog är extra belastande.*

Peter upplever att coronapandemin påverkat hans arbete både positivt och negativt. Han säger att *den tiden då vi hade distansundervisning så tyckte jag faktiskt att arbetsbelastningen var mindre*. Peter säger vidare att *jag njöt av distansundervisningsperioden, jag hade inte någonting emot det och tyckte faktiskt att det var jätteskönt*. Peter säger med glimten i ögat att detta beror på att under distansperioden med Teams-möten och dylikt *så var det ju lätt att bara trycka på mute på alla elever, alltså de hade inte en möjlighet att säga emot eller bråka med varandra eller någonting sådant, vilket jag tyckte var jätteskönt för då fick man fokusera på ämnet*. Enligt Peter betydde detta i praktiken att *allt sådant här onödigt tjafs lämnade bort under distansundervisningen och man behövde inte oroa sig för allt det här extra som är så där jobbigt*. Peter upplever att arbetsbelastningen ökade igen när det blev närundervisning. Den största orsaken till att belastningen ökade i och med närundervisning är enligt Peter att han *känner sig mera som en polis*, och arbetet styrs mer från undervisning till att se till att regler hålls. Han upplever att det blir *mycket extra tjafs* om det till exempel finns utmanande elever som vägrar använda mask, utan någon giltig orsak. Peter tror att det varit enklare att hantera coronapandemin i en liten skola, jämfört med i en stor skola. Detta beror på att *antalet elever är mindre och det är som sagt smidigare att göra specialarrangemang kring coronan*. Handtvätt, olika lunchtider, användning av mask och dylikt är enligt Peter smidigare att organisera på grund av att det är färre personer det berör. Peter påpekar att de små grupperna samtidigt också kan föra med sig utmaningar. Liksom Peter tidigare nämnde kan olika uppfattningar och beteenden sprida sig mellan eleverna eftersom de är så få. Peter förklarar att *i en grupp på 25 elever så är det en större tröskel att inte använda mask, även om det finns en eller två som av någon orsak inte använder, men har du en eller två elever i en grupp med tio personer så är det ju redan en betydande del av klassen som inte har mask*. En annan faktor som Peter lyfter fram är att *tidigare har man kunnat mixa på årskurserna, men nu ifall man behöver ha årskurserna skilda så kan det bli problem ifall vi inte har tillräckligt med lärare och övriga personer till hands*.

Sammanfattning

Utgående från Peters berättelse kan man sammanfattningsvis konstatera att Peter över lag trivs bra i sitt arbete som klasslärare och rektor i en liten skola. En faktor som enligt Peter är särskilt givande är när han genom undervisningen får fånga elevernas uppmärksamhet och märker att de lär sig, det är då som Peter tycker att lärarbetet är som bäst. Det låga elevantalet i en liten skola är enligt Peter också givande, eftersom det innebär en stor flexibilitet och frihet i

organiseringen av det mesta som berör skolvardagen. Peter lyfter också fram den familjära stämningen som givande, vilken han upplever att finns i skolan och byn. Peter betonar att utmanande elevbeteende är något som är betungande och som stundvis sänker hans trivsel i arbetet. Över lag verkar Peter tycka att allt onödigt tjafs och att se till att regler hålls är en betungande del av arbetet. Peter tycker att sammansatta klasser ökar arbetsbelastningen, eftersom det innebär mer planeringsarbete. Något som Peter vill lyfta fram som särskilt belastande är den dubbla roll han har som klasslärare och rektor. Orsaken till detta är att han undervisar 26 timmar i veckan, och är tvungen att sköta rektorsuppgifterna efter all undervisning. Det verkar som att Peter upplever att han har för lite tid åsidosatt för rektorsuppdraget.

Peter upplever att coronapandemin påverkat hans arbete både positivt och negativt. Peter säger att han njöt av perioden med distansundervisning och att belastningen då var mindre. Orsaken är att han då fick fokusera mer på själva undervisningen eftersom eleverna inte ens hade möjlighet att bråka med varandra eller dylikt. Närundervisning under coronapandemin upplever Peter däremot att har varit mer betungande. Han förklarar att det bland annat handlar om aningen utmanande elever i kombination med stark maskrekommendation. Peter förklarar att detta lett till mycket onödigt tjafs, vilket är betungande. Avslutningsvis kan man konstatera att Peter över lag trivs bra i sitt arbete i en liten skola. När han inte behöver sätta så mycket tid på regler och tjafs trivs Peter riktigt bra, men när sådana saker tar för mycket plats minskar trivseln.

5.3. Johans berättelse

Johan har lång erfarenhet av läraryrket. Han har tidigare jobbat i folkhögskola och som timlärare i en liten grundskola. Största delen av sin lärarkarriär har Johan ändå jobbat som undervisande rektor i en liten skola, vilket han också gör för tillfället. Skolan där Johan är rektor har sammanlagt omkring 30 elever, och han är klasslärare för en sammansatt klass med under 15 elever i årskurserna fem och sex.

Johan trivs mycket bra i sitt arbete i en liten skola. Han betonar vikten av att man som lärare trivs med sitt arbete, och säger att *om man inte trivs så är det nog ett jobbigt jobb...ett elände*. Johan lyfter även fram att om man som lärare trivs så ökar också trivseln för eleverna i skolan. Det finns många faktorer som påverkar hur Johan trivs i sitt arbete. En viktig orsak

till att Johan trivs så bra är enligt honom *frihet under ansvar*. Han upplever att friheten är stor, och att han har *frihet att utveckla det pedagogiska och undervisningsmetoderna*. En annan viktig faktor som han anser är givande är att arbetet i en liten skola är så *flexibelt*. Johan förklarar att *det är väldigt lätt att ordna om man vill fara någonstans eller så här, jag behöver inte fråga fyra andra lärare hur mycket det ställer till om vi far någonstans utan jag tar med eleverna och så far vi, det underlättar*. Enligt Johan medför de små elevgrupperna och det lilla kollegiet en flexibilitet som är givande för arbetet. Johan konstaterar att *i en liten skola så har man hand om allt*. Han tillägger att ett litet kollegium samtidigt innebär att *det inte är många ämnen som man inte behöver undervisa i*, men förklarar att *det trivs jag också med, det blir mångsidigt på det sättet*. Han förklarar att han ändå valt bort en del undervisning i vissa ämnen, och trivs med sin arbetssituation. Andra faktorer som Johan lyfter fram som positiva och givande är *minimal byråkrati och minimalt med onödigt administrativt arbete, så man får göra det som spelar någon roll, det är det som gör det givande*. Han menar att mängden byråkratiskt arbete i skolorna skiljer mellan kommuner, och förklarar att *vad vi byråkratiskt måste hålla på med, det är nog så minimerat, så det är nästan ingenting, jag är nog mycket nöjd*. Johan är även nöjd med den timresurs som skolan har. Han förklarar att detta betyder att han med lite specialarrangemang till exempel i språken kan undervisa en klass åt gången. Johan tycker att *det är en stor skillnad när man undervisar i språk att får jag ha en klass åt gången eller är jag tvungen att ha två*. Det är tydligt att Johan trivs bra i sitt arbete, han konstaterar: *att vara rektor i en liten skola i [kommunens namn] med den timresurs vi har haft i alla fall så, inte är det något himmelriket på jorden men åt det hållet nog faktiskt, vi har nog det väldigt bra*.

Johan upplever att kontakten mellan skolan och hemmen är *väldigt bra och väldigt välfungerande*. Han säger att *just nu har vi inga problem, det är bara positivt*. Johan betonar alltså att de i hans skola haft väldigt lite strul med föräldrar, men påpekar att *om det börjar strula så hör det nog till sådant som kan bli riktigt jobbigt*. En betydande orsak till den goda situationen är enligt Johan *ett målmedvetet och långsiktigt arbete*. Han lyfter också fram andra faktorer som att *vi har i praktiken hela familjer, bara det liksom, det finns inga skilsmässobråk eller bråk mellan föräldrar*. Johan nämner att de haft möjlighet att utveckla skolgården och att de nu har en *jättebra skolgård*. Han förklarar att skolgården fungerar som byns lekpark, och att många sagt att de uppskattar den. Vidare förklarar han att *föräldrar brukar hyra skolan för festligheter eller att dom far hit och spelar volleyboll eller någonting med sina barn eller familjer*. Skolan och skolgården är i byn därmed en uppskattad resurs. Johan säger att *vi har en bildningschef med positiv inställning till att utveckla skolan, det är jättebra*. Som tidigare

framkom upplever Johan att de har *minimal onödig byråkrati, inga mellanchefer av något slag utan är det något jag funderar på så ringer jag direkt till honom*. Johan uppskattar det att bildningschefen *ger fria händer, frihet under ansvar*, och anser att *det är ju det som är bäst*.

Johan menar att det i hans arbete inte finns faktorer som är betungande. Han säger att det i teorin förstås finns faktorer som kunde vara betungande i arbetet i en liten skola, till exempel att man ska kunna samarbeta bra. Johan säger att *kompletterar man varandra så är det ju optimalt och det gör vi så*. Johan undervisar främst i sammansatt klass. Han förklarar att han inte ser några problem med att arbeta i sammansatt klass, eftersom han mestadels använder växelkurs. Språkundervisningen lyfter han dock fram som utmanande i sammansatta klasser. Johan förklarar att *vi har ännu så bra timresurser så i praktiken med lite specialarrangemang så till exempel språken har jag i år faktiskt bara en klass*. Detta tycker han att minskar på belastningen. Även det faktum att grupperna är små leder enligt Johan till mindre arbete, *det är helt klart en enorm fördel tycker jag den här litenheten, så länge som det inte blir för litet*. Han upplever att storleken på hans klass för tillfället är idealisk. Johan lyfter samtidigt fram att grupperna inte heller får bli för små, han anser att *det nog finns många fördelar med att eleverna inte är bara två eller tre per årskurs*.

Gällande arbetsbelastningen nämner Johan att han nog jobbar mycket. Samtidigt förklarar han att *det finns ju en frihet att göra och utveckla och vill man göra det så går det ju åt lite tid också*. Han upplever nog en del arbetsbelastning, men understryker att han *upplever det inte som en ohållbar situation*. Johan betonar att *Jag upplever att det som gör att jag jobbar mer är sådant som jag vill göra. Jag upplever inte att det är någon som står någonstans och säger att jag måste göra det och det och det. Det gör jag inte, på det sättet är den [belastningen] sund*. Johan förklarar att han har två timmar nersättning i veckan för rektorsuppdraget, dessa två timmar tycker han *är ingenting*. Han upplever att *direkt strikt rektorsuppgifter som till exempel det administrativa så har jag nog väldigt lite, men vad man på riktigt gör som rektor så är nog jättemycket mer än det*. Han upplever att *det är nog mera två timmar om dagen*. Samtidigt påpekar Johan att han trivs med att ha eleverna, något som skulle minska om han skulle ha fler timmar för rektorsuppgifter i stället för undervisning. Johan säger ändå: *I princip ska det inte gå att bara ha två timmar nersättning om man är rektor för en skola, oberoende hur liten den är. Det är nog något som borde förändras*. I övrigt är Johan nog mycket nöjd och konstaterar: *jag vet inte mycket som man kunde göras bättre än vad det är*.

Johan upplever att coronapandemin enbart påverkat hans arbete negativt. Han menar ändå att det finns en tydlig skillnad i trivseln mellan distansperioden och tiden av närundervisning under pandemin. Johan upplever att distansundervisningsperioden var jobbig, och förklarar att *jag skulle nog sluta om det skulle hålla på så*. Han lyfter dock fram att *inlärningsmässigt fungerade det helt tillfredsställande och jag är van att jobba digitalt*. Han tycker också att det fanns tillräcklig utrustning och rent tekniskt upplever han därför att det gick bra. Johan förklarar att *om elevkontakten och livekontakten inte finns där så är det nog, nej*. Vidare nämner Johan att han *saknade det här live, att vara lärare live, det är nog något helt annat än att banda in lektioner på förhand*. En annan sak som Johan lyfter fram är att arbetsdagen flöt ihop. Han förklarar att *man började klockan åtta och klockan nio på kvällen kunde någon lämna in ännu*. Johan upplever att informationen om tillvägagångssätt i skolorna från ministershåll under pandemin många gånger varit otydlig. Detta är något som enligt Johan var *frustrerande, man blir nog snabbt på dåligt humör när de [ministrarna] börjar yra på det sättet som de gjorde*. När Johan tänker på tiden av närundervisning under coronapandemin säger han att *på ett sätt har vi haft det väldigt lugnt*. Han förklarar att *det har nog ändå varit så normalt vi kan göra det, det har som inte varit någon katastrof*. Johan anser *Att vara en liten skola under pandemin är nog bara 100% positivt. Helt enkelt för att vi är så få, allt som har med avstånd och sådana saker att göra fungerar mycket lättare*. Han menar vidare att *litenheten betyder också mindre risk för att någon blir sjuk*. Något som Johan saknat under coronapandemin är *alla fester med föräldrar, idrottstävlingar och sådana här roliga dagar*. Utan allt detta förklarar han att alla dagar blir till *standarddagar*. För att undvika att alla skoldagarna blir för tråkiga har Johan och hans kollegor *försökt göra så mycket vi bara kan, under tillåtna former*.

Sammanfattning

Utgående från Johans berättelse kan man konstatera att han trivs väldigt bra i sitt arbete som klasslärare och rektor i en liten skola. Han lyfter fram frihet under ansvar, flexibilitet och minimal byråkrati som givande faktorer i arbetet. Johan upplever att litenheten är en enorm fördel, så länge det inte blir för litet. Litenheten innebär en stor flexibilitet och frihet i organiseringen av det mesta som berör skolvardagen. Den minimala byråkratin resulterar i att Johan får göra det han anser spelar någon roll, till exempel undervisa, något han trivs med och upplever är givande. Johan upplever att samarbetet i kollegiet och med föräldrarna fungerar utmärkt, och han förklarar att han inte ser några problem med att undervisa i sammansatt klass, eftersom han använder sig av växelkurs. Som ett resultat av den goda situationen menar Johan

att det inte finns några betungande faktorer i hans arbete, men säger att det såklart i teorin finns möjliga sådana. Han nämner dock att han nog arbetar mycket, men att han gör det av egen vilja. Därmed anser han att belastningen är sund och han upplever det inte som en ohållbar situation. Fastän Johan inte ser några betungande faktorer i sitt arbete nämner han ändå att han enbart har två timmar minskad undervisningsskyldighet per vecka för rektorsuppdraget. Detta upplever han att är allt för lite.

Johan upplever att coronapandemin påverkat hans arbete enbart negativt. Han förklarar att han tyckte att distansundervisningsperioden var jobbig, även om det tekniskt fungerade bra och inlärningsmässigt helt tillfredsställande. Det han saknade mest var livekontakten till eleverna, men arbetsdagarna flöt också ihop. Johan säger att han skulle sluta arbeta som lärare ifall distansundervisning skulle bli det normala. Tiden av närundervisning under pandemin har enligt Johan däremot varit relativt lugn. Han nämner ändå att det är tråkigt att alla fester, idrottstävlingar och dylikt fallit bort. Avslutningsvis kan man konstatera att Johan trivs mycket bra i sitt arbete. Han säger att han inte vet mycket som kunde göras bättre än det är, det enda han lyfter fram är det låga antalet timmar nersatt för rektorsuppgifterna.

5.4. Annas berättelse

Anna är en erfaren lärare med över 30 års arbetserfarenhet och hon har under sin lärarkarriär endast jobbat i den lilla skola hon nu jobbar i. I skolan finns det sammanlagt omkring 30 elever. Anna jobbar i en sammansatt årskurs tre-fyra med omkring tio elever. Skolan är belägen i ett naturnära område vilket möjliggör utomhusundervisning, vilket dom använder sig ofta av i Annas skola.

I Annas skola har man en ambulerande rektor och Anna är ansvarig lärare på skolan. Detta betyder att Anna sköter om vissa ärenden som hör till en rektors uppgift och hon ser också till att skolan som helhet fungerar, till exempel är det hon som ordnar tidtabeller och beställer bussar om det behövs för någon utflykt. Anna nämner ändå att *där har arbetsgivaren kommit väldigt bra emot, jag har två timmar mindre undervisningsskyldighet så det är jättebra*. Anna trivs bra i sitt lärararbete och tycker oftast att det är roligt att jobba. I arbetet över lag tycker Anna att dom mest givande stunderna är *när man ser att dom lyckas de här barnen*. Hon nämner vidare att *om dom har ett mål och uppnår det så det är jätte givande, sådana lyckade stunder*. Anna tycker att elevernas trivsel kan påverka lärarens arbete på så sätt att om eleverna

tycker att det är roligt och trivs så höjs också lärarens motivation att göra ett bra arbete: *Om man ser att mattspel gav jättebra resultat och barnen tyckte om dom så då söker man ju flera mattspel.* Anna anser att det också finns givande faktorer i arbetet som är specifika för att hon jobbar i en liten skola. En aspekt är *att dom större tar ansvar för dom yngre*, alltså att det i en liten skola med mindre elever sker mera växelverkan mellan elever i olika åldrar. Anna menar att dom yngre eleverna lär sig sociala färdigheter i växelverkan med dom äldre eleverna. Hon nämner att eleverna som gick i nybörjarårskurserna under coronapandemin, när eleverna inte fick umgås över klassgränserna, utvecklades långsammare gällande sociala färdigheter än de tidigare årskurserna: *dom gick inte fram i utvecklingen alls lika fort. Dom lärde sig inte det där sociala beteendet av dom äldre utan dom blev på en lägre nivå helt enkelt, till exempel i konflikthantering och så vidare.* Hon nämner också att elever på dom högre årskurserna som inte är lika mogna som sina jämnåriga har i små skolor kanske lättare att gå och leka med dom yngre eleverna och vice versa. Detta eftersom det är färre elever och det sker automatiskt att alla elever leker med varandra.

Över lag tycker Anna att det låga elevantalet är en positiv aspekt som hon trivs med. Detta eftersom man kan ha en bra relation med alla elever i skolan eftersom de är få, samt att organisering av olika saker är enklare eftersom eleverna är få: *Det är lättare att komma överens om sådana saker när det är mindre antal elever och man ser kanske varje elev på ett annat sätt.* Vidare tycker Anna att friheten man har som lärare är en givande aspekt. Hon gillar att ha friheten att *själv göra dom där valen om vad som passar bäst för just min grupp, och speciellt i en liten skola då jag inte har någon parallellklass som jag måste följa.* Hon nämner att man i större skolor med parallellklasser ofta har prov och test samtidigt, men hon kan anpassa enligt gruppens läge eftersom hon inte behöver följa någon annan grupp: *om jag ser att det är inte riktigt färdigt för prov ännu så skuffar vi fram det och får ta dagen som den kommer, flexibiliteten är ju också mycket lättare att förverkliga i en liten skola, på det sättet att ifall det är fint väder ute kan vi bestämma att vi tar gymnastik ute i stället för matematik inne.* Då är det också enligt Anna enklare att kolla så att det passar med dom andra grupperna och att inget krockar eftersom de är så få grupper. Anna tar också upp det positiva med naturen som finns runt skolan och vad den ger för möjligheter för eleverna och för undervisningen: *vi har otroligt fina utrymmen här samt strand, volleybollplan, fotbollsplan och skog, vi jobbar mycket med utomhuspedagogik och det ger ju oss alla mycket att få vara ute.*

Avslutningsvis så tar Anna upp att kollegerna har stor betydelse för hennes trivsel i arbetet: *Det är som ett andra hem och jag har jätteroliga kolleger, vi kommer jättebra överens.*

Man får ha sina dåliga dagar och man får ha sina bra dagar. I Annas skola har man också enligt henne tillräckligt med resurser för att arbetsbelastningen inte ska bli för hög, i skolan jobbar fem vuxna med olika uppgifter hela tiden och några gånger i veckan kommer även ämneslärare till skolan och undervisar vissa ämnen: *Nu har vi mera vuxenresurser och det känns jättebra, vi har nog ganska många personer som rör sig i huset och det är nog jätteroligt.*

Det att Anna jobbar i en sammansatt klass leder enligt henne inte nödvändigtvis till någon större arbetsbelastning. Hon nämner att det att man jobbar i en sammansatt klass förstås kan kräva att man spenderar mera tid med planeringen, men å andra sidan har man kanske färre elever vilket betyder mindre efterarbete och färre elevarbeten att gå igenom: *i en mindre grupp har man ju mindre arbeten att gå igenom och korrigera, men förarbetet blir ju kanske större nog.* En faktor som Anna upplever som betungande och som kan höja arbetsbelastningen är krävande föräldrar: *Det har varit många gånger sådana här tyngre perioder med mera krävande föräldrar.* Anna nämner att hon för några år sedan var nära utbrändhet då det var en period med många föräldrar som hade olika krav på vad hon borde göra. Andra lärare i skolan hade liknande problem så man löste det genom att en arbetshandledare kom in och hjälpte lärarna i skolan: *vi hade till och med en arbetshandledare som kom in och hjälpte oss att sätta gränser helt enkelt.* I den situationen fick Anna lära sig vad som hör till hennes jobb som lärare och vad som hon inte kan ta på sig, på grund av att det för det första inte hör till hennes jobb och för det andra leder till väldigt hög arbetsbelastning. Efter arbetshandledningen blev det enligt Anna lättare eftersom hon lärde sig att sätta gränser, vilket enligt henne lättat på arbetsbelastningen: *gränsdragningen är jätteviktig och den lärde jag mig på arbetshandledningen.*

Vidare anser Anna att tiden kan vara ett problem också, hon skulle gärna samplanera och diskutera om olika saker med sina kollegor men det är svårt att hitta tid: *det ser jag som ett problem att jag skulle gärna samarbeta och diskutera mycket och planera tillsammans, men det är svårt att hitta den där gemensamma tiden.* Vidare nämner Anna även att det kan bli jobbigt om elevgrupperna blir allt för små: *jag har haft jättesmå grupper emellanåt och då tycker jag att den här sociala växelverkan mellan eleverna inte blir den samma, det tar jättemycket av mig.* Anna nämner att när hon har lite större grupper så kan eleverna få idéer och tankar av varandra men i en väldigt liten grupp blir arbetsbelastningen större för henne eftersom hon måste vara mera aktiv. Anna anser att en del arbete som hör till klasslärarens uppgift känns betungande och jobbigt, ett exempel som hon lyfter fram är trestegsstödet: *Jag tycker att det är så mycket arbete runt det, vem hör till vilken stödnivå och vad har de rätt till*

då. Man gör en massa arbete och skriver ner om vem som skulle behöva ha en assistent och behöva stöd. Man skriver en massa flum som ändå inte förverkligas eftersom det inte finns resurser för att förverkliga det. Anna tycker att det känns onödigt eftersom inget händer och hon måste göra mera arbete i onödan. Över lag tycker Anna ändå att hennes arbetsbelastning är överkomlig.

Enligt Anna har man ett fint samarbete med både lokalsamhället och bildningschefen: Vi har en helt otrolig hem och skolaförening, just nu ordnar dom tillsammans med ungdomsföreningen en klubb här på plats för barnen...dom är väldigt engagerade i skolan och tycker att skolan är superviktig, hela byn är nog väldigt skolvänlig och gör allt för skolan, stödet från bildningschefen fungerar bra, jag är nog jätte nöjd...vi är lojala mot vår arbetsgivare och hen vet att hen kan lita på oss och vi gör vårt arbete.

Anna tycker att coronapandemin har påverkat hennes arbete mycket. För det första får eleverna inte umgås på samma sätt mera, vilket påverkar dem negativt som Anna redan tidigare nämnde: negativt är nog att barnen inte får umgås över klassgränserna. Också det att man inte kan planera så mycket framåt på grund av att det hela tiden kommer nya restriktioner tycker Anna är en utmaning: I stora drag kan man planera lite framåt men man måste vara beredd på att det kanske det inte blir av heller. Också det här att påminna, påminna, påminna om munskydden kan bli tungt enligt Anna. Hon tycker vidare att distansperioden var väldigt tuff: allting var nytt för både barnen, lärarna och föräldrarna och sen fungerade inte nätförbindelsen i vår by, Det blev också otroligt långa arbetsdagar och otroligt tungt att jomsa, jomsa, jomsa på eleverna att du inte har lämnat in och nu ska du göra de och kom ihåg att skicka foto och så vidare. Anna nämner att det var tungt att inte veta när man skulle återvända till skolan och kunna reda upp allt som var oklart. Ändå tar Anna upp att det positiva är all den IT-kunskap som eleverna och lärarna har fått under pandemin: jättemycket av IT-kunskapen har pandemin fört med sig, både för lärare och för elever. Anna nämner också att det låga elevantalet kan ha gjort organiseringen av olika saker under coronapandemin enklare: Vi har lättare att ordna att eleverna håller distansen, för mina elever så har jag tre lavoarer som dom kan tvätta händerna när dom kommer in, nog går det mycket fortare och enklare när vi är få.

Den skola som Anna jobbar i har under flera år varit indragningshotad. Detta är enligt Anna jobbigt och hon hoppas att man efter pandemin ska kunna påvisa hur mycket tryggare miljön i en liten skola är i sådana tider. Hon hoppas på att detta kan trygga de små skolornas överlevnad i Finland men nämner att man måste ta en dag i taget.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan man konstatera att Anna trivs bra med lärararbetet. Det som motiverar Anna i hennes arbete, och som verkar vara den faktor som främst bidrar till Annas trivsel i arbetet är när hon ser att eleverna lyckas i skolan. Men även kollegorna, närmiljön och det goda samarbetet med bildningschefen och lokalsamhället bidrar till Annas trivsel i arbetet. Anna verkar tycka att det låga elevantalet är givande för såväl eleverna som lärarna. Hon nämner flera gånger om hur eleverna i den lilla skolan gynnas av det låga elevantalet och hon nämner också att det som lärare är lättare att ha en nära relation till alla elever i skolan när elevantalet är lågt. Vidare nämner Anna ändå att ett för lågt elevantal i klassen kan bli betungande eftersom det kan kräva mera av läraren i undervisningssituationer. Andra faktorer som Anna upplever som betungande är krävande föräldrar, trestegsstödet och tidsbristen hon upplever i sitt arbete. Avslutningsvis så tycker Anna att coronapandemin har påverkat hennes arbete mycket. Hon nämner att eleverna inte får umgås över klassgränserna längre, vilket har fått negativa följder för eleverna i Annas skola. Hon anser också att coronapandemin har fört med sig betungande moment som till exempel att hela tiden påminna eleverna att tvätta händerna och använda munskydd. Distansperioden förde enligt Anna med sig både positiva och negativa saker. Det positiva var all den IT-kunskap som både eleverna och lärarna fick under perioden och det negativa var att internetanslutningen i deras by fungerade dåligt vilket ledde till svårigheter för många elever.

5.5. Resultatsammanfattning

Sammanfattningsvis kan man konstatera att något som är gemensamt för samtliga informanter är att de upplever att de trivs bra eller mycket bra i sitt arbete i en liten skola. I informanternas berättelser framkommer definitivt en positiv inställning till trivseln, även om betungande faktorer förekommer. Alla fyra informanter anser att litenheten, främst med tanke på ett lågt elevantal, är en givande och positiv faktor för arbetet i skolan. Litenheten medför en flexibilitet och smidighet i det mesta som berör verksamheten i skolan. Samtidigt innebär litenheten och det lilla kollegiet att man som lärare har hand om många olika områden i skolverksamheten. En familjär stämning som upplevs som positiv är också ett resultat av litenheten. Alla informanter påpekar ändå att utmaningar kan uppstå om elevantalet blir allt för litet. Kontakten till eleverna upplevs också av informanterna som en givande faktor, samtidigt som elevers eventuella utmanande beteende kan bli betungande och minska på trivseln. En intressant

iakttagelse är att Nina och Anna tydligare betonar elevkontakten som givande, medan Peter och Johan tydligare lyfter fram flexibiliteten och smidigheten med en liten skola. Vad som upplevs som betungande i arbetet varierar en del mellan informanterna, men liknande upplevelser förekommer också där. Utmanande elevbeteende och krävande föräldrar framkommer i en del av berättelserna som faktorer som kan vara betungande. En av informanterna upplever att undervisning i sammansatt klass är betungande, i alla fall om man jämför med undervisning i enkel klass. Det handlar främst om att planeringsarbetet upplevs bli så stort. Informanterna upplever över lag att undervisning i sammansatt klass inte är ett problem. I en av berättelserna framkommer dock tidigare utmaningar med att arbeta i sammansatt klass, samt att det kan leda till mycket planeringsarbete. Två av informanterna lyfter fram fler positiva än negativa aspekter gällande undervisning i sammansatt klass.

I upplevelserna av hur coronapandemin påverkat informanternas arbete förekommer såväl skillnader som likheter. Samtliga informanter upplever att pandemin haft en negativ påverkan, men även positiva aspekter lyfts fram i tre av berättelserna. Tre av informanterna upplever att perioden med distansundervisning var svår bland annat på grund av oro för eleverna samt avsaknad av livekontakt. Endast en av informanterna anger tekniska problem som en utmanande orsak med distansperioden. Den tekniska delen av distansundervisningen var därmed inte den största utmaningen, utan snarare avsaknaden av social kontakt. Två av informanterna nämner också att det var jobbigt att inte kunna finnas där för eleverna på samma sätt som vid närundervisning. Informanterna med elever i de högre årskurserna anser att distansundervisningen fungerade bättre än informanterna med elever i de lägre årskurserna. En av informanterna har till och med främst positiva upplevelser av distansperioden. Upplevelserna av närundervisning under pandemin varierar. Två av informanterna upplever att det varit betungande att ständigt påminna om och ha kontroll över till exempel användning av munskydd. Över lag verkar ändå situationen med närundervisning under pandemin ha varit förhållandevis lugn i dessa små skolor. Positiva effekter som framkommer är en ökad IT-kunskap och ett slags lugn som pandemin samtidigt fört med sig.

6. Diskussion

I detta kapitel diskuteras inledningsvis undersökningens resultat. Resultatdiskussionen följer undersökningens forskningsfrågor. Därefter diskuteras undersökningens metodologiska tillvägagångssätt. Avslutningsvis presenteras förslag till fortsatt forskning.

6.1. Resultatdiskussion

Syftet med undersökningen är att undersöka klasslärares upplevelser av arbetsbelastning och trivsel i sitt arbete i små skolor. Vidare undersöks också hur klasslärare i små skolor upplever att coronapandemin har påverkat deras arbete. I undersökningens resultat framkommer såväl skillnader som likheter gällande informanternas upplevelser. Man kan därmed urskilja faktorer som verkar vara gemensamma för arbetet i skolor, men även mer individuella och avvikande upplevelser. Som ovan nämndes utgår resultatdiskussionen från undersökningens forskningsfrågor.

6.1.1. Informanternas upplevelser av arbetet i en liten skola

Den första forskningsfrågan handlar om klasslärares upplevelser av hur det är att arbeta i en liten skola, med fokus på givande och betungande faktorer. Den andra forskningsfrågan handlar om klasslärares trivsel i arbetet. I följande avsnitt diskuteras inledningsvis enligt informanternas givande faktorer, varefter betungande faktorer diskuteras. Informanternas trivsel diskuteras i samband med de givande och betungande faktorerna.

Givande faktorer som ökar trivseln

I samtalen med samtliga informanter framkommer att läraryrket är väldigt komplext och att det finns många faktorer som påverkar deras belastning och trivsel. Kalaoja och Pietarinen (2009) lyfter fram att förväntningarna på lärarens professionalism och kompetens skiljer sig till viss del mellan små och större skolor. Lärare i små skolor behöver utöver allt det traditionella arbetet i skolan samtidigt också utveckla skolan som byns sociala centrum. I en liten skola finns också relativt få lärare, vilket innebär att dessa lärare därmed bär ett stort ansvar men också en frihet

över helheten. Detta är en faktor som framkommer i alla intervjuer, det stora ansvaret man som lärare har, men också friheten att vara kreativ och att utvecklas. Samtliga informanter verkar ändå trivas med ansvaret och friheten och upplever det som en givande del i deras arbete. Orsaken till detta kan, i enlighet med det som framkommer i Karlberg-Granlunds (2009) modell *Litenhetens spänningsfält* (se figur 1), vara att de intervjuade lärarna alla uttrycker ett gott samarbete med såväl bildningschefen och lokalsamhället som kollegorna och föräldrarna. Det bör även nämnas att Johan påpekar att mängden byråkratiskt arbete som i skolor behöver göras skiljer mellan kommuner. Han upplever att det byråkratiska och administrativa arbete han behöver göra är minimalt, vilket leder till att han i stället får göra det som spelar någon roll. Detta upplever han vara en mycket givande faktor i hans arbete. Som Karlberg-Granlund (2009) påpekar kan man konstatera att förtroende, god sammanhållning och trygghet i arbetet leder till att lärare med större sannolikhet upplever friheten och ansvaret som stimulerande och engagerande.

En annan givande faktor som lyfts fram av alla informanter är litenheten. Det låga elevantalet innebär en flexibilitet och smidighet med det mesta som berör verksamheten i skolan. Enligt informanterna medför litenheten också en familjär stämning som gynnar såväl lärarnas som elevernas trivsel. Även Karlberg-Granlund (2009) och Bell och Sigsworth (1987, refererade i Karlberg-Granlund, 2009) lyfter fram positiva effekter av litenheten, såsom den familjära stämningen och en större frihet. Samtidigt påpekar alla informanter att elevantalet inte får bli för litet. Ifall det blir för litet kan olika problem uppstå, till exempel att eleverna har svårt att hitta vänner. Kollegiet är en annan faktor som kan vara givande och öka trivseln bland lärare. I små skolor där kollegiet är litet är det av särskilt stor vikt att samarbetet fungerar (Karlberg-Granlund, 2019). Utgående från informanternas berättelser kan man konstatera att kollegiet fungerar som ett viktigt stöd i arbetet. Nina och Anna lyfter särskilt fram ett gott samarbete inom kollegiet som en mycket betydande faktor till deras trivsel i arbetet. Peter lyfter fram vikten av att ha andra vuxna att bolla idéer med och utveckla verksamheten. Han anser därför att det även i små skolor behöver finnas relativt många vuxna. Johan säger med glimten i ögat att kollegiet betyder mindre arbete för honom som rektor. Han fortsätter med att förklara att det i ett litet kollegium finns färre saker som kan strula, och att de inom kollegiet kompletterar varandra bra. Han upplever situationen därför som optimal.

Elevkontakten är en annan aspekt som uppfattas vara givande av alla informanter. Informanternas beskrivningar skiljer sig delvis från varandra. Nina och Anna betonar kontakten till eleverna och att se eleverna lyckas som mycket givande. Peter lyfter särskilt fram att han

tycker om att undervisa och att det är givande att se när eleverna är intresserade och att de lär sig. Johan trivs också med att undervisa och upplever elevkontakten som givande. Karlberg-Granlund (2009) förklarar att omsorg om barn och unga och deras utveckling är en grundläggande drivkraft i lärares arbete. Tidigare forskning visar också att goda relationer mellan lärare och elever leder till ökad trivsel för båda parter (Hattie, 2009; Roorda et.al., 2011; Spilt, Koomen & Thijs, 2011). Pettersson (2017) framhåller att läraren i en liten skolmiljö har bättre möjligheter att se och uppmärksamma eleven. Att eleverna känner att de är sedda och uppmärksammade medför värdefulla aspekter såsom trygghetskänsla, vilket ger eleven utrymme att växa som människa (Karlberg-Granlund, 2004).

Utöver den sociala miljön så anser informanterna att den fysiska miljön runt skolan också bidrar till deras trivsel. Karlberg-Granlund (2009) lyfter fram att omgivningen runt byskolan ofta är lugn och naturnära. Så var fallet också i alla de skolor som informanterna jobbar. Anna och Peter betonar att närheten till naturen ger dem bra möjligheter till utomhusundervisning, vilket de också anser är en resurs som bidrar till deras egen trivsel i arbetet. I Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2014) betonar man att eleverna ska få undervisning i olika lärmiljöer och man lyfter fram att naturen och miljön runt skolan ska användas som lärmiljö i undervisningen. Små skolor, som ofta är naturnära, har alltså fina möjligheter att förverkliga detta. Eftersom skolan ofta är den sista offentliga servicen som finns kvar i en by efter att allt annat stängt blir skolan en viktig samlingspunkt för byns invånare (Tantarinmäki, 2010). Johan påpekar att skolan i den by där han jobbar har blivit en samlingspunkt i byn och att skolgården är en resurs i lokalsamhället eftersom byns barn använder den som lekplats. Nina och Peter anser också att lokalsamhället är en resurs och de nämner att man kan utnyttja den lokala verksamheten för till exempel studiebesök. Speciellt Nina nämner att detta lättar på hennes arbetsbelastning.

Informanterna jobbar alla i sammansatta klasser och de har väldigt olika uppfattning om hur det påverkar deras arbete. Anna och Nina är mest positivt inställda till att undervisa i sammansatt klass. De anser båda att det finns fler, eller endast, positiva aspekter med att jobba i en sammansatt klass. De lyfter båda fram att det är en resurs att ha elever från olika årskurser i samma grupp och att eleverna kan ha stöd av varandra, till exempel så att de äldre hjälper de yngre vid behov. De nämner båda också att det är positivt för elevernas sociala utveckling när det finns elever i olika åldrar i gruppen vilket också framkommer i tidigare forskning (Peltonen, 2010b). Enligt Kivunja och Sims (2015) kan en lärares arbetsmängd bli väldigt stor om man jobbar i sammansatt klass beroende på hur undervisningen planeras och organiseras. De menar

till och med att en lärare som jobbar i sammansatt klass i vissa fall kan ha en arbetsmängd som motsvarar två lärares arbete. När det gäller planeringen så tycker Nina att det inte är något problem alls för henne. Hon tycker att planeringen inte leder till någon ökad arbetsbelastning men nämner dock att det kan ha att göra med hennes långa arbetserfarenhet. Hon nämner att hon i början av sin lärarkarriär övervägde att byta arbetsplats när hon fick reda på att hon skulle få en sammansatt klass igen efter att ha jobbat i en klass med endast en årskurs en tid. Man förstår alltså att Nina inte alltid har tyckt att arbete i en sammansatt klass endast är positivt. Utgående från Ninas berättelse kan man anta att erfarenheten och hur van man är att undervisa i en sammansatt klass kan påverka huruvida man trivs med det arbetet. Peter är den enda läraren som tycker att arbetet i en sammansatt klass ökar hans arbetsbelastning avsevärt. Han sätter mycket tid till att planera undervisningen och nämner att det inte spelar någon roll att eleverna är få eftersom han ändå måste planera två olika stoff åt de olika årskurserna. Nina nämner också att planeringen av undervisningen kanske tar mera tid i en sammansatt klass men eftersom eleverna är få så blir efterarbetet, som till exempel rättandet av uppgifter, ofta mindre. En intressant iakttagelse är att Peter, som är den informant som upplever undervisningen i sammansatt klass som mest belastande, också har minst erfarenhet av att jobba i sammansatta klasser. Det att han har mindre erfarenhet av att jobba i en sammansatt klass kan alltså ha en inverkan på hur han upplever sitt arbete i en sådan klass.

Betungande faktorer som minskar trivseln

Att jobba i en liten skola kan vara utmanande på många sätt. I intervjuerna kommer det bland annat fram att allt det praktiska ansvar som tillkommer i och med att man jobbar i en liten skola inte alltid upplevs som positivt. Samtliga informanter nämner att man som lärare i en liten skola måste ta ett större ansvar för praktiska saker än lärare i större skolor. Detta beror på att kollegiet är litet och det finns få personer att delegera ut uppgifter till. Exempelvis måste man kanske vara rastvakt oftare eller ha flera ansvarsområden än lärare i större skolor. Detta kan enligt informanterna leda till större arbetsbelastning. I tidigare forskning har problematiken kring bristen på resurser konstaterats (se Karlberg-Granlund, 2019; Kilpeläinen, 2010). Här bör vikten av ett gott samarbete inom kollegiet åter igen lyftas fram.

En aspekt som kan vara betungande är att små skolor ofta är indragningshotade. För en lärare som jobbar i en indragningshotad skola kan det vara utmanande att fortsätta jobba målmedvetet och utveckla verksamheten när man hela tiden är medveten om att skolan kanske

inte finns kvar länge till. (Karlberg-Granlund, 2009.) Informanten Anna berättar att man i deras skola länge har levt med ett indragningshot hängande. Hon nämner att det är jobbigt men att man måste leva i stunden och ta en dag i taget.

En intressant iakttagelse är att endast Peter tar upp elevers utmanande eller störande beteende som en belastande del av arbetet. De övriga informanterna verkar över lag ha positiva erfarenheter av elevernas beteende i klassen. I teoridelen nämns att goda relationer mellan elever och lärare kan ha en positiv inverkan på elevers beteende (se Hattie, 2009; Roorda et al., 2011). Marzano (2003) menar även att lärare med goda relationer till sina elever hade 31 % färre problem kopplade till utmanande beteende hos eleverna än sina kollegor. Detta betyder emellertid inte att utmanande elevbeteende alltid är ett resultat av dåliga relationer mellan lärare och elev. Att lärare i små skolor med mindre grupper och en familjär stämning har bättre möjligheter till att skapa och upprätthålla sådana relationer får däremot stöd i tidigare forskning (se Hyry-Beihammer & Hascher, 2015; Karlberg-Granlund, 2004; Pettersson, 2017). Enligt Salovaara och Honkonen (2013) är hanteringen av utmanande elevbeteende en ofta förekommande orsak till utmattning bland lärare. Detta faktum stöds även av Haydon et al. (2018), Kokkinos (2007) och Roffey (2012). Att endast en av fyra informanter upplever att elevers utmanande och störande beteende är en betungande faktor är därför utmärkande. Eftersom informanterna jobbar i små skolor med få elever har de också bättre möjligheter att skapa goda relationer till alla elever i gruppen (Pettersson, 2017). Detta kan följaktligen ha en positiv inverkan på elevernas beteende och på så sätt leda till mindre arbetsbelastning för lärarna.

Även utmanande och krävande föräldrar kan vara en betungande del i lärares arbete (Salovaara & Honkonen, 2013). Samtliga informanter upplever för tillfället föräldrakontakten som välfungerande. Det framkommer i deras berättelser att det är viktigt att föräldrakontakten fungerar, eftersom ifall den inte gör det så leder det till utmaningar och blir en stor belastning. Anna berättar att hon har erfarenhet av när kontakten inte fungerar, och att det ledde till att hon var nära att bli utbränd. Det framkommer tydligt att föräldrakontakt är något som informanterna och deras skolor har arbetat för och fortfarande arbetar på. På grund av den familjära stämningen som också sträcker sig utanför skolans väggar och även kan urskiljas i kontakten till hemmen kan man anta det är av stor vikt att kontakten fungerar. Karlberg-Granlund (2009) påminner om att skolan är en naturlig del av livet i byn, vilket innebär att problem mellan föräldrar och lärare snabbt kan få en negativ inverkan på hela verksamheten och det sociala klimatet. Här bör påminnas om att samtliga informanter i nuläget är mycket nöjda med hur

kontakten till hemmen fungerar, men det framkommer att det är en faktor som kan bli betungande vid eventuella problem.

För mycket byråkrati och krav på dokumentation är enligt Salovaara och Honkonen (2013) en faktor som leder till ökad arbetsbelastning och tidsbrist bland lärare. När alltmer tid går åt till byråkrati och dokumentation minskar tiden som läraren kan rikta mot annat arbete. Som tidigare nämndes upplever Johan att det byråkratiska och administrativa är minimalt i hans arbete i den kommun han jobbar i. Han förklarar att han därför kan sätta mer tid på det som är viktigt, såsom eleverna och undervisningen. Peter lyfter fram att mycket av det byråkratiska arbetet tar en stor del av lärarnas tid, särskilt i en liten skola där uppdragen delas ut på färre personer. Även Nina och Anna lyfter fram byråkratin som betungande. Enligt Nina medförde den nuvarande läroplanen som togs i bruk 2016 mycket onödig byråkrati, som enligt henne inte fungerar i praktiken. Hon lyfter exempelvis fram att man alltmer börjat betona elevens aktiva roll i inläringen, såsom att forska själv och arbeta självständigt. En orsak till att hon delvis är skeptisk till dylika arrangemang är att hon har erfarenhet av att undervisa elever i de lägre årskurserna. Enligt henne fungerar det över lag inte i praktiken att elever i de lägre årskurserna gör en stor del av arbetet självständigt. Anna lyfter å sin sida fram trestegsstödet och den mängd dokumentation som det medför. Trots allt arbete menar hon att det sällan leder till någon förändring på grund av att det inte finns resurser. Hon upplever det som onödigt arbete som inte leder någonsin eftersom det ändå inte förverkligas.

Avslutningsvis kan vi konstatera att informanterna över lag har en positiv inställning till sitt arbete i en liten skola. Fast arbetsbördan stundvis är stor och det finns faktorer som informanterna anser vara betungande så verkar de trivas bra i sitt arbete. Detta sammanklingar med det som Kalaoja och Pietarinen (2009) lyfter fram. Enligt dem är lärare i små skolor särskilt hängivna till sin undervisning samt har en positivare syn på sina arbetsförhållanden än lärare i större skolor.

6.1.2. Upplevelser av coronapandemins påverkan på arbetet

Den tredje forskningsfrågan handlar om hur klasslärare i små skolor upplever att coronapandemin påverkat deras arbete. I följande avsnitt diskuteras inledningsvis informanternas upplevelser av distansundervisningsperioden, varefter perioden av närundervisning under coronapandemin diskuteras.

Majoriteten av informanterna anser att distansundervisningen under coronapandemin var utmanande. Den främsta orsaken till detta är att de upplever att de inte fick samma sorts kontakt med eleverna som annars. Nina och Anna uttrycker också att de ofta var oroliga för eleverna och deras inläring under distansperioden. Samma problematik framkommer också i undersökningen utförd av Kauppi et. al. (2022). I Annas by hade man dessutom dålig internetuppkoppling vilket försvårade undervisningen ytterligare. Detta är ett problem som troligen främst påverkat byskolorna eftersom små byar inte har samma behov av god internetuppkoppling som städer. Enligt Johan var undervisningen på distans endast negativ. Han upplever att tekniken nog fungerade bra och att eleverna lärde sig men han saknade elevkontakten som han i vanliga fall har och därför blev upplevelsen negativ. Både Johan och Anna upplevde också att arbetsdagarna under distansperioden blev långa och det blev svårt att skilja på arbete och fritid. Andra lärare har också uttryckt att det under distansperioden var svårt att skilja på arbete och fritid och vidare att det var svårt att inte tänka på elevernas utmanande situationer efter arbetsdagens slut (Kauppi et. al., 2022).

Även om en stor del av informanterna tycker att distansperioden medförde mest utmaningar så ser de nog också positiva effekter av distansperioden. Peter tycker, till skillnad från de andra informanterna, att det var skönt att arbeta på distans. Han upplevde att han hade mindre arbetsbelastning eftersom det var mindre tjafs med eleverna under den perioden. En intressant iakttagelse är att Nina och Anna oroade sig mycket för eleverna och elevernas inläring under distansperioden, medan Johan och Peter inte nämnde det som något orosmoment. Detta kan bero på att Anna och Nina båda jobbar i lägre årskurser och Johan och Peter jobbar i de högre årskurserna. De äldre eleverna är troligen mer vana vid att jobba självständigt samt via olika medier vilket kan ha gjort det enklare för Johan och Peter att jobba på distans när det gäller den aspekten. Anna anser också vidare att all den IT-kunskap som både eleverna och lärarna har fått under distansperioden är en positiv sak.

Informanternas upplevelser av närundervisningen under coronapandemin är både negativa och positiva. Anna och Peter anser att en faktor som de upplever som betungande när det gäller närundervisningen under coronapandemin är att man måste tjata på eleverna om att använda munskydd och tvätta händerna. Peter nämner att det känns som att han är en polis. Anna och Johan lyfter också fram att det är negativt att eleverna inte har fått umgås över klassgränserna på samma sätt som tidigare. Något som är nämnvärt är att man i Annas skola har man märkt att de elever som börjat skolan under coronapandemin inte har utvecklats lika snabbt inom det sociala området som övriga elever i skolan. Anna menar att detta troligen beror

på att de eleverna inte har fått umgås med de äldre eleverna på samma sätt som man förut har fått göra. Alla informanter anser dock att de små skolorna har varit trygga under coronapandemin och att arbetet där troligen varit enklare än i större skolor. Detta eftersom det i små skolor är färre elever att hålla reda på och på så sätt enklare att till exempel hålla avstånd. De nämner också flexibiliteten i en liten skola som positivt för arbetet under coronapandemin.

Avslutningsvis nämner både Anna och Nina att de hoppas att coronapandemin ska leda till att man i samhället börjar inse fördelarna med små skolor. Nina menar att man i kommunen där hon jobbar länge har pratat om att stänga skolan som hon jobbar i, men under coronapandemin har det inte pratats alls om detta. Hon tror och hoppas att coronapandemin ska ge skolan hon jobbar i och också andra små skolor i Finland några verksamhetsår till.

6.2. Metoddiskussion

Syftet med avhandlingen är att undersöka klasslärares upplevelser av arbetsbelastning och trivsel i sitt arbete i små skolor. Vidare undersöks också hur klasslärare i små skolor upplever att coronapandemin har påverkat deras arbete. Vid val av metod är det viktigt att inte enbart gå efter känsla, tradition eller socialt tryck. Det är skäl att utgående från syftet avgöra vilken metod som bäst lämpar sig för undersökningen. (Stukát, 2012; Patel & Davidsson, 2019; Trost, 2010.) Något som karakteriserar kvalitativa undersökningar är en strävan till att förstå livsvärlden hos en eller flera individer. Det empiriska materialet från undersökningen tolkas och analyseras, vilket förväntas leda till en förståelse av hur individen upplever sin situation. Objektet i kvalitativ forskning är ofta informantens upplevelser och livsvärld. (Hartman, 2004; Tjora, 2012.) Utgående från dessa beskrivningar och eftersom syftet är att utreda klasslärares genuina upplevelser av ett fenomen valdes en kvalitativ hermeneutisk forskningsansats för denna undersökning.

Som datainsamlingsmetod användes semistrukturerade kvalitativa intervjuer. Enligt Patel och Davidsson (2019) är en förhållandevis låg grad av strukturering vanlig vid kvalitativa intervjuer, eftersom det innebär att informanten har goda möjligheter att utveckla sina tankar. Eftersom denna undersökning även har en narrativ karaktär, på grund av att resultaten presenteras som narrativ, ansåg vi att semistrukturerade intervjuer lämpade sig bäst. Kvale och Brinkmann (2009) framhåller att forskaren oberoende intervjustruktur alltid bör konstruera en intervjuguide. Alla intervjuer utgick från samma intervjuguide, men guiden fungerade främst

som stöd och avvikelser från guiden tilläts. Genom detta fick informanterna möjlighet och utrymme att utveckla och berätta om sina upplevelser och tankar. Vi valde att intervjua fyra informanter. För att inom kvalitativ forskning kunna få en djupare förståelse för materialet håller man sig till ett begränsat antal informanter. Samtidigt får materialet heller inte bli för litet. (Dalen, 2007; Denscombe, 2018.) Det empiriska material vi fick från fyra intervjuer ansågs vara tillräckligt för undersökningen.

Enligt Trost (2010) är det viktigt att platsen och tidpunkten för intervjun passar informanten. Samtliga intervjuer genomfördes via Zoom, vilket passade informanterna. Intervjuerna spelades även in för att underlätta analysarbetet. Vi frågade informanterna om lov före vi påbörjade inspelningen. Att utföra intervjuerna digitalt underlättade arbetet avsevärt. Om vi skulle ha planerat att utföra intervjuerna på plats hade vi varit tvungna att begränsa den geografiska spridningen av informanterna. Restriktioner på grund av coronapandemin skulle även ha försvårat utförandet av intervjuer på plats. Man kan konstatera att digitala intervjuer därmed var en välmotiverad lösning för denna undersökning. Intervjuerna delades upp så att Emma intervjuade två informanter och Daniel två. Trost (2010) förklarar att det finns en risk att informanten vid en situation med två intervjuare kan känna sig komma i underläge. En annan utmaning med att intervjua i par är att som intervjuare vara tillräckligt samspelade för att intervjun ska fungera på ett smidigt sätt. På grund av dylika risker och utmaningar valde vi att dela upp intervjuerna. Eftersom intervjuerna var av semistrukturerad karaktär upplevdes detta inte som ett problem. Intervjuguiden var med tanke på detta ändå ett viktigt stöd för att hålla samma röda tråd i samtliga intervjuer.

Intervjuerna transkriberades för att underlätta analysarbetet. Forskningsfrågorna fungerade som stöd i analysen av materialet. Genom att ständigt gå tillbaka till forskningsfrågorna hölls analysen inom ramarna för undersökningen. Eftersom vi ville presentera resultaten som narrativ var det viktigt att få en djup förståelse för materialet. Under analysprocessen blev den hermeneutiska cirkelprocessen tydlig för oss. Det handlar om att växla mellan att se helheten och delarna (Bergström & Boréus, 2005; Ödman, 2007). I takt med att forskaren arbetar med analysen och tolkningen formas mindre helheter, vilka ger forskaren en bild av den fullständiga helheten. I sitt arbete går forskaren från del till helhet och från helhet till del. (Ödman, 2007.) I resultatredovisningen har vi valt att ha med många citat av informanterna. Detta har vi gjort för att ge en autentisk bild av informanternas berättelser samt för att öka undersökningens trovärdighet. Namnen som används är fiktiva och citaten är kursiverade. För att tydliggöra huvuddragen i resultatet utformades efter samtliga narrativ en

sammanfattning. För att ytterligare tydliggöra det huvudsakliga resultatet avslutas resultatkapitlet med en avslutande sammanfattning.

Alvesson (2011) lyfter fram två huvudprinciper vid val av informanter. Den första principen är representativitet, och handlar om att få variation i valet av informanter för att få en så heltäckande bild som möjligt av fenomenet. Informanterna valdes från olika skolor i olika delar av Svenskfinland för att få en bredare geografisk spridning. För att ytterligare öka representativiteten valde vi att intervjua två kvinnliga och två manliga klasslärare. Den andra principen handlar om att göra ett kvalitetsurval, vilket innebär att informantens kvaliteter och egenskaper beaktas utgående från undersökningens syfte. Detta tog vi i beaktande genom att följa vissa krav vid valet av informanter. Informanterna skulle vara behöriga klasslärare och arbeta i en liten skola med högst 60 elever i årskurserna ett till sex. Tre av informanterna har över 20 års erfarenhet av att jobba som klasslärare, medan en informant har jobbat tolv år som klasslärare. Alla fyra informanter är därmed rutinerade och erfarna i sitt arbete. Representativiteten kunde ha ökats ytterligare genom att ha en större spridning i informanternas arbetserfarenhet som klasslärare. Vi kontaktade totalt nio skolor och fyra lärare valde att ställa upp på intervju.

Något som även bör nämnas är att två av informanterna är undervisande rektorer, en är vicerektor och en är ansvarig lärare på skolan. Ingen av informanterna jobbar därmed enbart som klasslärare. Detta anser vi att berikar denna undersökning, eftersom det synliggör situationen i de små skolorna. Det är med tanke på undersökningens trovärdighet ändå viktigt att lyfta fram eftersom det kan tänkas ha en viss inverkan på resultaten. Få lärare innebär att det blir många ansvarsområden, vilket är något som framkommer i resultaten. I denna undersökning ligger fokus ändå främst på informanternas uppdrag som klasslärare, men helhetsaspekten med övriga uppdrag tas också i beaktande.

Att en undersökning är tillförlitlig innebär att resultaten överensstämmer om samma undersökning gjordes igen av en annan forskare, eller om en annan grupp informanter deltar i undersökningen. (Patel & Davidsson, 2019; Stukát, 2011; Tjora, 2012.) Eftersom vår forskning är av kvalitativ karaktär och informanterna är få, så kan resultatet alltså inte generaliseras för en större population. Samtidigt behöver inte generaliserbarheten inom kvalitativ forskning vara hög för att tillförlitligheten ska kunna anses vara hög. Inom kvalitativ forskning är det däremot viktigt att som forskare förklara vilka faktorer som kan ligga bakom resultatet. (Tjora, 2012.)

Avslutningsvis kan vi konstatera att vi upplever att de metodologiska tillvägagångssätten som valdes för denna undersökning fungerade väl. Undersökningens syfte uppfylls och resultaten ger svar på de forskningsfrågor som formulerats. Vi upplever att forskarsamarbetet fungerat bra. Vi har med de forskningsetiska aspekterna i åtanke på ett medvetet sätt arbetat för att undersökningen ska kunna anses vara tillförlitlig och trovärdig.

6.3. Förslag till fortsatt forskning

I denna undersökning har vi undersökt klasslärares upplevelser av arbetsbelastning och trivsel i små skolor. Resultaten visar att trivseln i arbetet hos informanterna är relativt hög. I samhällsdebatten framkommer det ofta en annan syn på lärares trivsel i arbetet. Det är ett faktum att lärare generellt sett är en yrkesgrupp som upplever hög arbetsbelastning och minskad trivsel. Är det en slump att trivseln bland informanterna i denna undersökning är så hög som den är? Informanterna i denna undersökning var på grund av undersökningens kvalitativa karaktär enbart fyra till antalet. Det skulle därför vara intressant att se mer omfattande studier om lärares upplevelser i små skolor jämfört med i stora skolor. Exempelvis kunde en jämförande enkätundersökning utföras för att utreda ifall det finns signifikanta skillnader i lärares trivsel mellan små och stora skolor. En annan intressant möjlighet är att undersöka sambandet mellan trivsel och storlek på skola ur elevers perspektiv. Elevers upplevelser kunde undersökas både kvalitativt och kvantitativt.

Att de små skolorna ständigt minskar i antal är ett faktum. Fler studier relaterat till de små skolorna borde göras medan möjligheten finns. Ifall de små skolorna är en viktig resurs i vårt samhälle behöver forskning kring området göras för att synliggöra detta.

Litteraturförteckning

- Alvesson, M. (2011). *Intervjuer – genomförande, tolkning och reflexivitet*. Liber.
- Bergström, G. & Boréus, K. (2005). Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I: G. Bergström & K. Borelius (Red.), *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (s. 9–42). Lund: Studentlitteratur.
- Catalano, R.F., Haggerty, K.P., Oesterle, S., Fleming, C.B. & Hawkins, J.D. (2004). The importance of bonding to school for healthy development: Findings from the social development research group. *Journal of School Health*, 74(7), 252–261.
- Ekholm, D. (13 november 2021). Lärare hotas av utmattning. *Österbottens tidning*. Hämtad 15 november 2021, från <https://www.osterbottenstidning.fi>
- Dalen, M. (2007). *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups.
- Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* (Upplaga 4:1.). Lund: Studentlitteratur AB.
- Fredriksson, A-L. (2017). Lärare stressar över digitaliseringen-föräldrarna och integreringen andra stressmoment. Svenska Yle. Hämtad den 28 december, från <https://svenska.yle.fi/artikel/2017/03/25/lararnastressar-over-digitaliseringen-foraldrarna-och-integreringen-andra>
- Greenberg, M. T., Brown, J. L., & Abenavoli, R. M. (2016). Teacher stress and health effects on teachers, students, and schools. *Edna Bennett Pierce Prevention Research Center, Pennsylvania State University*.
- Hartman, J. (2004). *Vetenskapligt tänkande. Från kunskapsteori till metodteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Hattie, J. (2009). *Making learning visible: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. London: Routledge
- Haydon, T., Leko, M. M., & Stevens, D. (2018). Teacher Stress: Sources, Effects, and Protective Factors. *Journal of Special Education Leadership*, 31(2).

- Hyry-Beihammer E. K. & Hascher T. (2015). Multi-grade teaching practices in Austrian and Finnish primary schools. *International Journal of Educational Research*, 74, 104–113. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2015.07.002>
- Jenkins, K. and Reitano P., 2015. Teaching principals' stories. I L. Graham and J. Miller (Eds.). *Bush Tracks. The Opportunities and Challenges of Rural Teaching and Leadership* (s. 119–133). Sense Publishers, Rotterdam. https://www.researchgate.net/publication/300400075_Teaching_Principals%27_Stories
- Johansson, A. (2005). *Narrativ teori och metod. Med livsberättelsen i fokus*. Lund: Studentlitteratur.
- Johnson, S. M., Berg, J. H., & Donaldson, M. L. (2005). Who stays in teaching and why?: A review of the literature on teacher retention. Project on the Next Generation of Teachers, Harvard Graduate School of Education.
- Kalaoja, E. & Pietarinen, J. (2009). Small rural primary schools in Finland: A pedagogically valuable part of the school network. *International Journal of Educational Research*, 48(2), 109–116. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2009.02.003>
- Kallioniemi, A. (2005). Uskonnonopetus ja uskontokasvatus historiallisyyhteiskunnallisessa kontekstissaan. I A. Kallioniemi & J. Luodeslampi (Red.), *Uskonnonopetus uudella vuosituohannella* (s. 11–49). Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Karlberg-Granlund, G. (2004). Byskolan i brytningstid – lärarröster om skolans indragningshot. Ingår i A.-L. Østern & R. Heilä-Ylikallio (Red.) *Språk som kultur – brytningar i tid och rum*. Rapport 11, vol. 1, s. 99–112. Vasa: Åbo Akademi, Pedagogiska fakulteten.
- Karlberg-Granlund, G. (2009). *Att förstå det stora i det lilla: Byskolan som pedagogik, kultur och struktur*. Doktorsavhandling. Åbo: Åbo Akademis förlag. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/43691/KarlbergGunilla.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Karlberg-Granlund, G. (2010). Pienuuden suuruus – myytti vai totuus? Ingår i E. Korpinen, (Red) *Eläköön kyläkoulu*. (s. 49–61) Jyväskylä: PS:kustannus.

- Karlberg-Granlund, G. (2019). Exploring the challenge of working in a small school and community: Uncovering hidden tensions. *Journal of Rural Studies*, 72, 293–305. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.10.017>
- Kauppi, M., Vesa, S., Kurki, A-L., Olin, N., Aalto, V. & Ervasti, J. (2022). *Opettajat muuttuvassa koulumaailmassa: Opettajien työhyvinvoinnin kehitys opetussuunnitelmauudistuksen aikana*. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Kilpeläinen, R., (2010). *Kyläkoulut Suomessa. Maaseudun pienet koulut opettajien kuvaamina oppimis- ja kasvuympäristöinä*. Kasvatustieteiden tiedekunta, Kajaanin opettajankoulutusyksikkö, Oulun yliopisto.
- Kivunja, C., & Sims, M. (2015). Perceptions of Multigrade Teaching: A Narrative Inquiry into the Voices of Stakeholders in Multigrade Contexts in Rural Zambia. *Higher Education Studies*, 5(2), 10–20.
- Kokkinos, C. M. (2007). Job stressors, personality and burnout in primary school teachers. *British journal of educational psychology*, 77(1), 229–243. <https://bpspsychub.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1348/000709905X90344>
- Korpinen, E. (2010). Kyläkoulu yhteiskunnan rakennemuutoksessa. Ingår i E. Korpinen, (Red) *Eläköön kyläkoulu*. (s. 14–28) Jyväskylä: PS:kustannus.
- Korpinen, E. (2010b). Vanhemmat kyläkoulun voimavarana. Ingår i E. Korpinen, (Red) *Eläköön kyläkoulu*. (s. 182-200) Jyväskylä: PS:kustannus.
- Koulutuksen tutkimuslaitos. (2013). *Pedagoginen asiantuntijuus liikkeessä - hankkeen tulokset*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kvale, S., Brinkmann, S., & Torhell, S. E. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.
- Kvalsund, R. (2004). Schools as environments for social learning—shaping mechanisms? Comparisons of smaller and larger rural schools in Norway, *Scandinavian Journal of Educational Research*, 48:4, 347–371. <https://doi.org/10.1080/0031383042000545771>
- Marzano, R.J. (2003). *What works in schools: Translating research into action*. Virginia: ASCD.

- OAJ. (2021a). Målet för det nya läsåret är återhämtning från undantagstiderna. Hämtad 6 oktober 2021, från <https://www.oaj.fi/sv/aktuellt/nyheter-och-pessmeddelanden/2021/malet-for-nya-lasaret-ar-aterhamtning-fran-undantagstiderna/>
- OAJ. (2021b). Dramatisk förändring: Hela sex av tio lärare överväger att byta bransch. Hämtad 6 oktober 2021, från <https://www.oaj.fi/sv/aktuellt/nyheter-och-pessmeddelanden/2021/alanvaihtokysely-09-21/>
- Patel, R. & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning* (5. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Peltonen, T. (2010a). Kyläkoulut - avuksi vai harmiksi kunnille. Ingår i E. Korpinen, (Red) *Eläköön kyläkoulu*. (s. 29-48) Jyväskylä: PS:kustannus.
- Peltonen, T. (2010b). Yhdysluokkaopetuksen edut - myös esitetty kritiikki. Ingår i E. Korpinen, (Red) *Eläköön kyläkoulu*. (s. 105–116) Jyväskylä: PS:kustannus.
- Peltonen, T. (2004). En liten skola som inlärningsmiljö. Ingår i A.-L. Østern & R. Heilä-Ylikallio (Red.) *Språk som kultur – brytningar i tid och rum*. Rapport 11, vol. 1, s. 113–127. Vasa: Åbo Akademi, Pedagogiska fakulteten.
- Pettersson, G. (2017). Inre kraft och yttre tryck: perspektiv på specialpedagogisk verksamhet i glesbygdskolor. Doktorsavhandling. Umeå Universitet. Hämtad från <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1068482&dswid=-6090>
- Preston & Barnes. (2015). *Successful Leadership in Rural Schools: Cultivating Collaboration*. Rural Educator. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1225156>
- Pyhältö, K., Pietarinen, J., Haverinen, K., Tikkanen, L., & Soini, T. (2019). Teacher Burnout Profiles and Proactive Strategies. *European Journal of Psychology of Education*, 36(1), 219–242. <https://doi.org/10.1007/s10212-020-00465-6>
- Raggl, A. (2015). Teaching and learning in small rural primary schools in Austria and Switzerland - Opportunities and challenges from teachers' and students' perspectives. *International Journal of Educational Research*, 74, 127–135. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2015.09.007>

- Reeves, C. (2007). Liten är naggande god. Den lilla skolan och kvaliteten i ljuset av forskning. Byaverksamhet i Finland rf:s publikationsserie 1/2008 <https://sorundanet.se/2007-11-28/Liten-aer-naggande-god.pdf>
- Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015). *Från stoff till studie. Om analysarbete i kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Roffey, S. (2012). Pupil wellbeing—Teacher wellbeing: Two sides of the same coin?. *Educational and Child Psychology*, 29(4), 8. <https://www.sueroffey.com/wp-content/uploads/import/32-Roffey%20ECP29-4.pdf>
- Roorda, D.L., Koomen, H.M.Y., Spilt, J.L. & Oort, F.J. (2011). The influence of affective teacher-student relationships on students' school engagement and achievement: A meta-analytic approach. *Review of Educational Research*, 81(4), 493–529.
- Salovaara, R. & Honkonen, T. (2013). *Voi hyvin, opettaja*. Jyväskylä: PS:kustannus.
- Spilt, J. L., Koomen, H. M., & Thijs, J. T. (2011). Teacher wellbeing: The importance of teacher–student relationships. *Educational psychology review*, 23(4), 457–477. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10648-011-9170-y>
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Tantarinmäki, S. (2010) Kylä asumisyhteisöna ja osana kuntaa. Ingår i E. Korpinen, (Red) *Eläköön kyläkoulu*. (s. 150-159) Jyväskylä: PS:kustannus.
- Tjora, A. (2012). *Från nyfikenhet till systematisk kunskap. Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Utbildningsstyrelsen. (2014). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*. Tammerfors: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.
- Vikström, B. (2005). *Den skapande läsaren. Hermeneutik och tolkningskompetens*. Lund: Studentlitteratur.
- Westlund, I. (2015). Hermeneutik. I A. A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys*. (s. 71 – 89). Stockholm: Liber.

Ödman, P-J. (2007). *Tolkning, förståelse, vetande. Hermeneutik i teori och praktik*. Stockholm:
Norstedts akademiska förlag.

BILAGOR

Bilaga 1. Intervjuguide

Syftet med avhandlingen är att undersöka klasslärares upplevelser av arbetsbelastning och trivsel i små skolor. Vidare undersöks också hur lärare i små skolor upplever att coronapandemin har påverkat deras arbete.

Bakgrundsinformation

- Berätta kort om dig själv.
- Hur länge har du jobbat som klasslärare?
- Hurudan skola och klass jobbar du i för tillfället?

Intervjufrågor

Forskningsfråga 1 - Hur upplever klasslärare sitt arbete i små skolor?

- a. Vad är givande i arbetet i en liten skola?
- b. Vad är betungande i arbetet i en liten skola?

1. Hur upplever du att det är att vara lärare/undervisande rektor?
2. Vilka arbetsmoment hör till din uppgift som lärare?
 - Vilka arbetsmoment är specifika för arbetet i små skolor?
3. Vad är givande i arbetet i en liten skola?
 - Finns det givande arbetsmoment/aspekter som är specifika för ditt arbete i en liten skola?
4. Vad är betungande i arbetet i en liten skola?
 - Finns det betungande arbetsmoment/aspekter som är specifika för ditt arbete i en liten skola?
5. Hur påverkar personalstorleken ditt arbete och din arbetsbelastning? Motivera.
6. Hur påverkar elevantalet ditt arbete och din arbetsbelastning? Motivera.
7. Ifall du jobbar i en sammansatt klass, hur påverkar detta din arbetsbelastning?
8. Hurudan är föräldrakontakten i en liten skola?
 - Hur inverkar föräldrakontakten på ditt arbete?
9. Hurudan är kontakten mellan skolan och byn (lokalsamhället)?

10. Hurudant är stödet från bildningschefen?
11. Enligt OAJ har arbetsbelastningen bland klasslärare i Finland ökat drastiskt. Hur upplever du själv din arbetsbelastning på en skala 1–5 (1=låg, 5=hög)? Motivera.
12. Är det något i ditt arbete som du skulle vilja förändra eller förbättra? Vad, hur varför?

Forskningsfråga 2 - Hur upplever klasslärare att de trivs i sitt arbete i små skolor?

1. Hur upplever du att du trivs i ditt arbete på en skala från 1–5 (1=låg, 5=hög)? Motivera.
2. (Vilka tankar väcker “trivsel” i skolkontext hos dig?)
3. Vad betyder trivsel för elevers och lärares arbete i skolan?
4. Vilka faktorer påverkar din trivsel i arbetet? Motivera.
5. Hur påverkar personalstorleken din trivsel? Motivera.
6. Hur påverkar elevantalet i skolan/i klassen din trivsel? Motivera.

Forskningsfråga 3 - Hur upplever klasslärare i små skolor att coronapandemin påverkat deras arbete?

1. Hur har coronapandemin påverkat ditt arbete i en liten skola?
2. Hur har pandemin påverkat eleverna?
3. Hur har coronapandemin påverkat föräldrakontakten?
4. Hur har coronapandemin påverkat samspelet i kollegiet?
5. Har coronapandemin påverkat ditt arbete positivt? Motivera.
6. Har coronapandemin påverkat ditt arbete negativt? Motivera.
7. Finns det enligt dig för små skolor specifika faktorer som gjort arbetet under coronapandemin mer utmanande eller enklare? Vilka?

Tilläggsfrågor:

1. Hur ser framtiden ut för de små skolorna?
2. Finns det något som du ännu skulle vilja tillägga?

Bilaga 2. Informationsbrev till rektorer och klasslärare

Bästa rektor och klasslärare,

Vi, Emma och Daniel Gäddnäs, är magisterstuderande inom pedagogik vid klasslärarutbildningen vid Åbo Akademi i Vasa. För tillfället skriver vi vår pro gradu avhandling om *Klasslärares trivsel och arbetsbelastning i små skolor*. Syftet med avhandlingen är att undersöka klasslärares upplevelser av arbetsbelastning och trivsel i sitt arbete i små skolor. Vidare undersöks också hur klasslärare i små skolor upplever att coronapandemin har påverkat deras arbete. Lärares ökade arbetsbelastning är över lag ett aktuellt och omdiskuterat ämne i samhället, men vi vill rikta fokus särskilt mot lärarbetet i de små skolorna.

Som datainsamlingsmetod kommer vi att använda intervjuer. Därför vänder vi oss nu till Er. Vi söker sammanlagt fyra frivilliga klasslärare som kan delta i ett individuellt intervjutillfälle. De enda kraven är att informanten ska vara behörig klasslärare och arbeta i en skola med max 60 elever sammanlagt i årskurs 1–6. Intervjun ordnas som videosamtal via Zoom och beräknas ta omkring 45 minuter.

Vi önskar att detta brev vidarebefordras till skolans klasslärare så att eventuella frivilliga kan kontakta oss för mer information. Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar,

Emma & Daniel Gäddnäs